

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^E JAARGANG

No. 1081

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
OPTIMISME EN WERKELIJKHEID door <i>Dr. H. M. H. A. van der Valk</i>	676
Internationale economische toenadering door <i>Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart</i>	677
Dr. Schacht en de normaliseering van den wereldhandel door <i>Dr. Felix Pinner</i>	680
Ordering en selectie door <i>Mr. O. Leyendekkers</i>	683
Vliegtuigindustrie en oorlogsvoorbereiding door <i>J. A. F. Ch. H. van den Broeke</i>	685
De Rijksmiddelen over Augustus 1936.....	686
AANTEEKENINGEN:	
Het wereldmetaalverbruik.....	687
BOEKAANKONDIGINGEN:	
Berechnung und Ausschaltung von Saisonschwankungen door <i>A. Wald</i>	688
Aussenhandel und Währungsschutz door <i>Richard Riedl</i>	689
ONTVANGEN BOEKEN.....	689
MAANDCIJFERS:	
Overzicht van den stand der Rijksmiddelen.....	689
Statistieken:	
Groothandelsprijzen.....	692—693
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten.....	690, 691, 694

ROTTERDAM, 21 SEPTEMBER.

Van de beide staatsstukken, welke op den derden Dinsdag van September werden bekend gemaakt, is de Troonrede zeer uiteenlopend beoordeeld; de miljoenennota met de ietwat optimistische beschouwingen van den Minister van Financiën werd vrij algemeen welwillend ontvangen.

Ook Jhr. De Jonge deed bij zijn afscheid als Gouverneur-Generaal optimistische klanken hooren. Hij wees op het feit, dat de groote teruggang van Indië's ontvangsten tot staan is gekomen en dat schuldvermeerdering in de laatste jaren niet meer heeft plaats gehad. Het eerste kon de Nederlandsche Minister van Financiën ook constateeren. De zinsnede in de Troonrede over de Indische bevolking en de jongste schetsen van het Centraal Bureau voor de Statistiek betreffende het Nederlandsche bedrijfsleven, temperen echter het optimisme aanzienlijk. Het laatste kan voor Nederland, waar de tekorten op de begroting nog steeds voor een groot deel gedekt moeten worden door overboekingen en verschuivingen, nog niet worden gezegd.

Nog een derde uiting toont een mengeling van optimisme en bezorgdheid. De voorzitter van den Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond heeft geconstateerd, dat ook het zuivelbedrijf deelt in de toegenomen bedrijvigheid in tal van landen. In het algemeen mag men in dit bedrijf volgens zijn meening van eenige opleving spreken. De gestegen prijzen zijn evenwel gepaard gegaan met en voor een deel veroorzaakt door beperking van de productie en de toenemende invoerbelemmeringen hebben een funesten invloed gehad. Vooral beslissingen als door den Duitschen Rijkskanselier te Neurenberg medegedeeld, dat Duitschland zich voorstelt binnen zeer korten tijd onafhankelijk te zijn van het buitenland wat betreft de levensmiddelenvoorziening, werden zeer teleurstellend voor dezen belangrijken Nederlandschen bedrijfstak genoemd.

Omtrent het Duitsche Grondstoffenplan is bekend geworden, dat de uitvaardiging van de nieuwe, ermede samenhangende economische verordeningen voorloopig nog niet tegemoet kan worden gezien, hetgeen een gevolg zou zijn van moeilijkheden van technischen en handelspolitieken aard. Handelspolitiek is dit een vanzelfsprekend gevolg van de vele clearing- en compensatie-overeenkomsten, welke Duitschland heeft gesloten; technisch is de capaciteit beperkt en al is de synthetische productie van rubber, benzine, stapelvezel en kunstzijde mogelijk, de productiekosten maken een productie op groote schaal vooralsnog niet waarschijnlijk.

Al zal dan ook van uitschakeling van de natuurlijke rubber in de naar zelfgenoegzaamheid strevende landen voorloopig nog geen sprake kunnen zijn, toch zullen de producenten rekening moeten houden met de tendens daartoe. Zeer belangwekkend is in dit verband de opening van nieuwe laboratoria voor rubberonderzoek te Delft, waarbij de terhandneming van research en propaganda door gezamenlijke Nederlandsche rubberondernemingen werd in uitzicht gesteld.

OPTIMISME EN WERKELIJKHEID.

De geringe verbetering, die hier en daar in het economisch leven van ons land plaats vindt, heeft reeds tot eenige optimistische klanken aanleiding gegeven. Ook de Millioenennota heeft, omdat inkomsten en uitgaven op papier in evenwicht zijn, dit optimisme in sommige kringen nieuw voedsel gegeven. Nu erkennen wij gaarne de groote psychologische beteekenis van een beginnend optimisme na jaren van grooten druk, maar men dient zich wel te realiseeren, dat optimisme moet steunen op de werkelijkheid en dat het daarom noodzakelijk is om na te gaan, in hoeverre de omstandigheden daartoe aanleiding geven.

Ons land vecht reeds jarenlang tegen den crisistvijand, helaas zonder veel succes. ~~Wat is niet noodig om de verliezen, die ons land in de laatste jaren op economisch terrein geleden heeft, te gaan releveeren.~~ Zij zijn bekend genoeg en bijna dagelijks in verschillende beschouwingen in de pers te vinden. Minder bekend zijn echter de financieele verliezen. Naarmate de depressie langer duurt, wordt de financieele toestand van ons land ongunstiger. Saneering van de openbare financiën moet niet uitsluitend gezien worden als een probleem van het sluitend maken van de begrooting, dus niet van zuiver *fiscaal* standpunt. Zonder herstel van het bedrijfsleven is het probleem onoplosbaar, *tenzij men het evenwicht op een noodpeil wil herstellen*. Voor zooverre de door de Regeering in de laatste jaren gevolgde belastingpolitiek het herstel van het bedrijfsleven heeft tegengewerkt, is de saneering van de openbare financiën dus juist van den verkeerden kant aangevat. De aanpassingspolitiek had ook op fiscaal gebied een verlaging van verschillende belastingen geëischt, voor zooverre deze de moeilijkheden voor het bedrijfsleven hadden kunnen verlichten; in plaats daarvan zijn verschillende belastingen nog verhoogd.¹⁾ Desondanks zijn de tekorten blijven bestaan.

Tekorten op de Rijksbegrooting.	
1931	f 45,6 miljoen
1932	„ 76,- „
1933	„ 55,9 „
1934	„ 33,2 „
1935	„ 70,- „
1936	„ 45,- „
1937	„ 25,- ²⁾ „
	f 350,7 miljoen
Gefinancierd uit het Leeningsfonds in	
1931, 1932, 1933 ..	„ 215,- „
Totaal tekort	f 565,7 miljoen

Ook de financieele toestand van de Gemeenten is zeer ongunstig. Uit de Nota van den Minister van Binnenlandsche Zaken, overgelegd aan de Tweede Kamer op 15 November 1935 blijkt, dat de nadeelige saldi der gezuiverde gemeenterekeningen hebben bedragen in

1932	f 54,4 miljoen
1933	„ 43,7 „
1934	„ 36,1 „
1935	„ 30,- ³⁾ „

Neemt men ook voor 1936 en 1937 een tekort voor de Gemeentebegrotingen van f 30 miljoen aan, dan zal het *zichtbare* tekort van Staat en Gemeenten in de periode van 7 jaar (1931—1937) dus 565.7 + 224 miljoen = 789.7 miljoen gulden bedragen.

¹⁾ Weliswaar wijst de Minister er in de Millioenennota op, dat de inkomsten eerst zullen gaan stijgen, indien een verbetering in de volkshuishouding plaats vindt, maar wij missen helaas een uiteenzetting, dat het bedrijfsleven zich eenigszins zou kunnen herstellen, indien de drukkende lasten verlicht zouden worden.

²⁾ Wij nemen een tekort aan van f 25 miljoen, omdat volgens de Millioenennota „een niet onbelangrijk bedrag van de aangegeven besparingen eerst geleidelijk effectief zal worden”. Ook staat te bezien, of voor het loopende jaar het tekort niet grooter zal zijn dan f 45 miljoen.

³⁾ Schatting van Mr. Van Doorninck in De Economist van Mei jl.

Met de verschuiving van verschillende lasten naar de toekomst (zoowel bij het Rijk als bij de Gemeenten) mag men zonder overdrijving zeggen, dat de verliezen in de zeven magere jaren voor de Overheidsfinanciën ongeveer 1 miljard gulden zullen bedragen of gemiddeld ongeveer 140 miljoen per jaar.

* * *

Zullen op de 7 magere jaren 7 vette jaren volgen, waardoor een deel van de verliezen wordt ingehaald? Ons eerst tot deze vraag beperkende, meenen wij, dat voor deze verwachting geen aanleiding bestaat. Weliswaar valt voorshands nog op een voortzetting van de gunstige conjunctuur in de wereld te rekenen, maar of deze ook het economisch leven in ons land voldoende mate en zoodanig zal stimuleeren, dat vóór het uitbreken van een nieuwe internationale crisis onze volkshuishouding voldoende gesterkt zal zijn om een nieuwe depressie te weerstaan, achten wij onder de huidige omstandigheden twijfelachtig. Er zijn hier en daar inderdaad eenige symptomen van herstel waar te nemen, maar deze vloeien logisch voort uit de verbetering van de internationale conjunctuur. Onze diagnose op dit punt is in het kort als volgt.

De depressie in Nederland heeft zich het eerst openbaar in die bedrijven, die onmiddellijk met de wereldmarkt in contact stonden, en heeft zich daarna ook tot de andere deelen van het economisch leven voortgeplant. Tengevolge van de inelasticiteit van ons economisch leven zijn allerlei deelen eerst weinig of in het geheel niet aangetast. De ontwikkeling is te vergelijken met een steen, die men in het water gooit. Vlakbij zijn de kringen het sterkst, doch tengevolge van den weerstand, die de voortplanting ondervindt, worden zij al zwakker. Na 7 jaren crisis zijn vrijwel alle deelen van onze volkshuishouding aangetast en thans komen verschillende bedrijven, die zich tot voor kort nog tegen de crisis konden verzetten, in moeilijkheden (woningexploitatie, bakkerijen, enz.). Intusschen hebben de bedrijven, die het eerst en het sterkst waren getroffen, zich, ondanks de starheid van de vaste lasten, zoo goed mogelijk aangepast; de internationale opleving begunstigt thans deze bedrijven, zij het weliswaar nog in zeer onvoldoende mate. Doch ook indien op dit gebied een zeer sterke verbetering intreedt, is het economisch leven van ons land als geheel nog lang niet hersteld. Daarvoor zijn de moeilijkheden van te grooten en te gecompliceerden aard. Men late zich dus vooral niet door enkele symptomen van een verbetering verblinden, *zelfs indien deze verbetering, hetgeen wij verwachten, zich voortzet*.

Ondanks de iets gunstiger vooruitzichten, die de economische toestand, vergeleken met de afgelopen jaren, biedt, kunnen wij niet optimistisch zijn in dien zin, dat ons land nu op weg is om eindelijk uit de moeilijkheden te geraken. Het verschijnsel van de werkloosheid zal als een zware last op onze volkshuishouding blijven drukken, omdat er zeer weinig kans bestaat, dat dit groote aantal langs automatische weg in het productieproces zal worden opgenomen. Op grond van de enquêtes in zake de jeugdwerkloosheid schatten wij het aantal zichtbare en *onzichtbare* werkloozen op ongeveer 600.000 in de wintermaanden. Tot dusverre heeft ons land, dank zij de reserves, dit aantal kunnen onderhouden, maar de tijd zal komen, dat men ook op dit gebied voor andere problemen wordt gesteld, zelfs indien de werkloosheid aanzienlijk vermindert.

Moet ons land onder deze omstandigheden doorgaan met een fiscale politiek, die primair is en waaraan de economische politiek ondergeschikt wordt gemaakt? Bestaat de waarborg, dat de financiën werkelijk in evenwicht komen? En is er dan voldoende geld beschikbaar om de economische en militaire weerbaarheid van ons land te herstellen? Helaas moeten wij al deze vragen ontkennend beantwoorden. En de gevolgen — economisch, politiek en sociaal —

zullen zich steeds duidelijker gaan afteekenen. Hetgeen voor velen verborgen is geweest, is in het laatste jaar steeds duidelijker zichtbaar geworden, nl. *dat de oppositie zich niet alleen verscherpt, maar ook verbreedt*. De twijfel aan het slagen van de fiscale en economische politiek wordt steeds grooter. De Overheidstekorten in Nederland van één milliard (daarbij komen dan nog die van Ned.-Indië) rechtvaardigen dit voldoende. Er is geen geld om bedrijven, die zich aangepast hebben en nog verliezen lijden, voldoende te steunen, of om de militaire weerbaarheid in afdoende mate te versterken. En de aanpassingspolitiek zal in de eerstvolgende jaren niet van dien aard kunnen zijn, dat zij de moeilijkheden oplost, omdat zij vastloopt op de kapitaalstructuur.

Het gevaar, waarin ons land zich al eenigen tijd bevindt is, dat er te weinig gedaan wordt in de richting van een bewuste verbetering van de economische en sociale grondslagen van onze volkshuishouding. Intusschen loopen de zaken kalm door, maar degene, die dieper kijkt en die ook de ontwikkeling in het buitenland heeft gevolgd, zal zich moeten realiseeren, dat op deze wijze niet het heil van het vaderland wordt bevorderd. Nietsdoen en zich bij dezen toestand neerleggen beteekent mede verantwoordelijk zijn.

Men zal zich moeten realiseeren, dat het werkloosheidsvraagstuk onder alle omstandigheden, ook bij doorvoering van welke politiek ook, om een oplossing zal blijven vragen. Dit vraagstuk is noch bij aanpassing, noch bij een andere politiek volkomen op te lossen. Doch de omvang kan in elk geval aanzienlijk verminderd worden, indien een bepaalde politiek slaagt. Hierop bestaat voorshands echter weinig uitzicht. De verantwoordelijke partijen blijven wachten en elkaar bestrijden, terwijl de tijd dringt. Blijft men zoo niet tevergeefs om eenheid roepen? En wat wij het meest tragische vinden is, dat zij de belangen van de werklozen op deze wijze onnoodig verscherpen; men vecht als het ware de tegenstellingen uit op den rug van de werklozen. Want ieder is er van overtuigd, dat, indien zijn politiek doorgevoerd wordt, de werkloosheid zal verminderen. Daarom mag ons volk geen minuut langer een verzwaring van de werkloosheid — alleen omdat men het onderling niet eens kan worden — dragen. Nogmaals, er ligt hier een zeer groote verantwoordelijkheid.

* * *

Ter andere plaatse¹⁾ hebben wij uiteengezet, dat wij uit economische overwegingen een expansiepolitiek noodzakelijk achten. Daarbij voegen zich dan nog de politieke en sociale factoren. Bevordering van deze eenheid is eerder te bereiken bij een expansieve politiek, die op verschillende doeleinden is gericht, en de partijen samenbindt, dan op een voortzetting van de aanpassingspolitiek, die tengevolge van de inelastische deelen van onze volkshuishouding steeds nieuwe spanningen in het leven zal roepen.

Helaas ziet het er niet naar uit, dat deze eenheid spoedig tot stand zal komen bij voortzetting van de huidige economische politiek. Hoewel wij meenen, dat er mogelijkheden zijn om deze eenheid te bevorderen, zullen zij waarschijnlijk wel niet te verwezenlijken zijn. Wij vreezen, dat het meerendeel van ons volk achteraf zal betreuren, dat men een periode, waarin een constructieve economische politiek van het hoogste belang zou zijn geweest, ongebruikt heeft laten voorbijgaan. Thans reeds is bij velen het besef levendig, dat men gehoor had kunnen geven aan de stem van degenen, die de ontwikkeling der dingen in de laatste jaren vrij nauwkeurig hebben vooruitgezien en gewaarschuwd hebben voor de groote gevaren, die ons bedreigen. Wij huiveren voor de toekomst, die ons wacht, indien deze stem als die van een roepende in de woestijn zal blijven.

v. d. V.

¹⁾ Prae-advies voor de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek.

INTERNATIONALE ECONOMISCHE TOENADERING.

Het was een gelukkige gedachte van het Bestuur van het Nederlandsch Instituut van Accountants om op den 19 dezer gehouden zeven en twintigsten Accountantsdag Dr. F. H. Fentener van Vlissingen, Voorzitter van de Internationale Kamer van Koophandel, te doen optreden als spreker over het werk dezer instelling. De I.K.K. heeft tezamen met het Carnegie Endowment for International Peace een Comité Mixte ingesteld, bestaande uit internationale zakenlieden, die zich hebben doen voorlichten over de mogelijkheden tot bevordering van het economisch herstel door een aantal deskundigen van naam, waarvan wij noemen Prof. Gregory uit Londen, Prof. Ohlin uit Stockholm en Prof. Viner uit Chicago. De Memoranda dezer deskundigen zullen eerstdaags worden gepubliceerd en vermoedelijk aanleiding geven om er te dezer plaatse eenigszins uitvoerig op in te gaan. Op deze deskundige voorlichting is door het Comité Mixte een reeks van aanbevelingen gebaseerd, welker publicatie aanvankelijk eveneens in de bedoeling heeft gelegen; deze zullen echter om redenen van organisatorischen aard nog een wijle voor het publiek verborgen worden gehouden. Dat behoeft echter niet al te zeer te worden betreurd, want Dr. Fentener van Vlissingen heeft jl. Zaterdag als zijn persoonlijke meening aanbevelingen van gelijke strekking naar voren gebracht en verdedigd. Zulk een persoonlijke meeningsuiting komt ons, met alle respect voor de commissoriale uitingen vanwege de I.K.K., nog wel zoo belangrijk en aantrekkelijk voor, inzonderheid waar zij afkomstig is van een man, die in en buiten ons land op economisch gebied groot gezag geniet en naar wiens woorden gaarne wordt geluisterd.

De I.K.K. beschouwt het in de huidige tijdsomstandigheden terecht als haar taak om aan te geven, langs welken weg de volkeren weder kunnen geraken tot een ruimere uitwisseling van goederen en diensten op een rationeelen grondslag. Zij meent, eveneens volkomen terecht, dat voor de verwezenlijking van dit doel eenerzijds naar vergroting van de danig ingeperkte handelsvrijheid gestreefd zal moeten worden, terwijl anderzijds een goed functioneerend geldwezen voor de ontwikkeling van het internationale goederen- en kapitaalverkeer een *condicio sine qua non* is.

Van dit streven getuigen de dertien punten, welke door Dr. Fentener van Vlissingen zijn opgesteld en toegelicht. Wij laten den tekst dezer aanbevelingen hier volgen:

- „1. het sluiten van multilaterale overeenkomsten, open voor allen, die zich daarbij willen aansluiten, teneinde den internationalen handel te stimuleren;
2. in afwachting van de ontwikkeling van een toestand ten gunste van zulke onderhandelingen, bilaterale verdragen te sluiten, die bewust zullen worden gebruikt als een middel tot het afbreken van handelsbelemmeringen;
3. de veloverwogen opneming van de meestbegunstigingsclausule in al dergelijke verdragen als een middel om dit doel te verwezenlijken;
4. het algemeen gebruik van de meestbegunstigingsclausule in haar onvoorwaardelijken vorm, met een mogelijke uitzondering voor die landen, die zelfs na het herstel van meer normale monetaire toestanden zouden willen voortgaan met het toepassen van discriminatoire contingenteringen of deviezenverordeningen;
5. de instelling van een internationaal centrum, dat tot taak zal hebben richtlijnen samen te stellen om den respectieven druk van de protectie in de verschillende landen te vergelijken, teneinde de vermindering van buitensporige handelsbelemmeringen aan te moedigen;
6. de afschaffing, bij voorkeur bij multilaterale overeenkomst, van import-contingenten, zoodra de weg tot een definitief herstel van den wereldhandel zal zijn gebaad door passende monetaire en andere maatregelen;
7. bespoediging van dit proces door de vervanging van „import“-contingenten door „tarief“-contingenten gedurende een korte overgangperiode;
8. oriëntering van de handelspolitiek in de richting van een beperking van het gebruik van importcontingen-

ten voor doeleinden, welke deze tijdelijk gewenscht doen zijn, om aldus de vaststelling van een tijdlimiet voor hun opheffing te vergemakkelijken;

9. de toevoeging aan het contingenteringssysteem van een „fair play code”, zooals deze door de Internationale Kamer van Koophandel is opgesteld;

10. het sluiten van regionale en beperkte collectieve verdragen, zoolang als het doel en de resultaten daarvan een uitbreiding van den handel en van de vreedzame ontwikkeling der volkeren beteekenen;

11. het tot stand brengen van de juiste onderlinge verhouding tusschen de nationale valuta's, welke niet meer op een juiste pariteit gebaseerd zijn, waarbij rekening dient te worden gehouden met: de positie van de betalingsbalans, de relatieve kosten en prijzen in de verschillende landen en de positie der binnenlandsche schulden.

Een dergelijke aanpassing zou moeten worden aangemoedigd door een verzekering van de zijde van de landen, die zich in een financieel sterke positie bevinden, aan de landen, die een devaluatie overwegen, dat deze procedure zou samenvallen met een stabilisatie van de valuta's of met ernstige pogingen om tot dit doel te geraken;

12. een collectieve verklaring met betrekking tot de monetaire politiek door de voornaamste groote mogendheden en die de volgende punten zou omvatten:

de vermindering van muntdepreciatie als een middel tot internationale handelsconcurrentie;

het behoud en de uitbreiding van de bestaande stabiliteit der wisselkoersen, derhalve voorzoover vereischt door de noodzakelijkheid van aanpassing aan de juiste pariteiten; de uitschakeling van seizoenschommelingen in de waarde der munteenheden;

erkenning van de wenschelijkheid van overgang naar een meer permanent régime zonder onnoodig uitstel;

13. de voortschrijdende afschaffing van deviezen- en clearing-regelingen al naar mate het mogelijk zal zijn geweest de internationale schuldenvraagstukken op te lossen, het internationale credietverkeer te herstellen en ongecontroleerde kapitaalvluchten te beperken (bijv. door „Stillhalte” overeenkomsten).”

De aanbevelingen 1—10, welke op handelspolitieke kwesties betrekking hebben, laten wij thans onbesproken onder voorbehoud om daarop, zoo noodig, terug te komen naar aanleiding van de nog te publiceeren memoranda der deskundigen. Voor het oogenblik bepalen wij ons tot de monetaire aanbevelingen, en wel tot de beide eerste daarvan. De laatste behelst een voor ons gevoelen ietwat zonderling mixtum van tegenstrijdigheden; eenerzijds wordt gepleit voor grootere vrijheid van het internationaal betalingsverkeer, anderzijds treft men aan het slot een ietwat aarzeland geuite aanbeveling van „Stillhalte”-overeenkomsten aan, welke aanbeveling ons met het begin van het onder dit hoofd medegedeelde te eenen male in strijd voorkomt. Mogelijk wordt deze tegenstrijdigheid te zijner tijd opgehelderd door de volledige memoranda; thans echter is het niet wel mogelijk om over dit weinig duidelijke desideratum iets naders te zeggen.

Wij komen dan in de eerste plaats tot aanbeveling No. 11. Wie daarvan onbevangen kennis neemt, zal er moeilijk iets anders uit kunnen distilleeren, dan dat zij betrekking heeft op twee groepen van landen, welke allen nog het probleem van de aanpassing der valuta bij hun interne kostenniveau en den druk hunner binnenlandsche schulden tot oplossing moeten brengen en die eensdeels reeds zijn overgegaan tot beperking van het vrije internationale betalingsverkeer, zooals bijv. Duitschland, anderdeels daartoe niet — of, gelijk Prof. Polak het Zaterdag geestig uitdrukte, *nog niet* — hebben willen besluiten, gelijk zulks in de enkele, nog resterende zuivere „goudlanden” het geval is. Dat ook in de goudlanden een wanverhouding bestaat tusschen het binnenlandsch kostenpeil en de prijzen op de markten, waarop met andere landen geconcurrereerd moet worden, behoeft voor de lezers van dit weekblad geen nader betoog; het werd hier reeds talloze malen uiteengezet, laatstelijk nog in de artikelen van Prof. Goudriaan in de nummers van 9 en 16 September jl. Wij kunnen ons dus ontslagen rekenen van het aandragen van cyfer-

materiaal ter staving van de bewering, dat aanbeveling 11 van den heer Fentenaar van Vlissingen precies klopt op de situatie der goudlanden.

Er zijn nog meer aanwijzingen, dat men deze aanbeveling moeilijk op andere wijze kan interpreteren. Onder de door de I.K.K. geraadpleegde deskundigen heeft Prof. Ohlin uit Stockholm een belangrijke rol gespeeld. Nu meenen wij in aanbeveling 11 klanken te beluisteren, waarvan het ons wel bekend is, dat Prof. Ohlin er volkomen mee instemt en die ten aanzien van de vraag, of deze aanbeveling ook op de goudlanden betrekking kan hebben, waarlijk niet den minsten twijfel laten.

In Juli 1935 toch had de schrijver van dit artikel het genoegen om met Prof. Ohlin en anderen samen te werken bij het uitbrengen van een aantal resoluties aan de Antwerpsche Kamer van Koophandel over precies dezelfde onderwerpen, die thans in ruimer verband door de I.K.K. worden behandeld. Deze bijeenkomst in Antwerpen eindigde met de opstelling van een 19-tal resoluties, aanvaard door de meerderheid der genoodigden, t.w. de Belgen F. Baudhuin, B. S. Chlepner, G. Craen, L. H. Dupriez en R. P. Muller S. J.¹⁾, de Engelschen R. F. Harrod, H. D. Henderson en J. M. Keynes, de Zweed Prof. Ohlin en de ondergeteekende, terwijl Prof. Nogaro uit Parijs een eigen formuleering van de besprekingen gaf, die wat minder duidelijk was op het stuk der devaluatie, maar in wezen volkomen met de meerderheidsresoluties overeenstemde.

Wij veroorloven ons enkele der Antwerpsche resoluties, in welke formuleering Prof. Ohlin een belangrijk aandeel had, aan te halen en verzoeken den lezer deze te vergelijken met die van den heer Fentenaar van Vlissingen:

„1. Une stabilisation monétaire qui donnerait au monde la garantie que les fluctuations arbitraires dans les cours des changes seront évitées, est la condition nécessaire pour l'adoption d'une politique de crédit et d'une politique commerciale qui permettraient un renouveau économique durable du monde.

4. C'est une condition de la stabilisation que les milieux internationaux compétents admettent avec confiance que les parités initiales soient durables (exception faite de modifications imprévisibles) et raisonnables et cela par rapport au niveau des prix relatifs des différents pays, à leur politique douanière et à l'attitude qu'on peut attendre de leurs capitaux en ce qui concerne les prêts internationaux.

5. Il doit cependant être admis que, là où leur niveau est trop élevé, les coûts de production ne peuvent pas, dans une période de temps raisonnable, se trouver adéquatement ajustés par une déflation de ces coûts, et que, d'autre part, on ne peut pas escompter une hausse rapide et importante de ces coûts dans les pays où ils sont relativement bas.

6. Etant donné ce fait et le manque de confiance aujourd'hui largement répandu quant au maintien des parités existantes des pays du bloc-or, la condition déterminée dans le paragraphe 4 signifie qu'aucune stabilisation prochaine n'est possible sans une dévaluation des parités de ces pays, dans une mesure suffisante pour ramener le problème de l'équilibre international jusqu'au point où sa solution soit pratiquement réalisable.

7. Les effets d'une telle dévaluation seraient cependant annulés si les pays, qui ont déjà déprécié leur monnaie récemment, la laissaient glisser considérablement plus bas.

8. Les pays qui ont maintenu la parité-or ne devraient par conséquent pas être sollicités de dévaluer leur monnaie avant d'avoir quelque assurance qu'une nouvelle et appréciable dépréciation de cette nature ne se produira pas.

9. Il s'en suit qu'un premier pas conduisant au rétablissement d'un système monétaire international devrait être une déclaration des principaux pays à monnaie dévaluée ou dépréciée qu'ils ne chercheront pas à amener une dépréciation de leur monnaie de nature à rendre vaine une raisonnable dévaluation dans les pays du bloc-or, mais qu'au contraire ils seraient prêts à coopérer dans une

¹⁾ De heeren Chlepner en Muller maakten een reserve ten aanzien van een punt, dat in dit verband niet ter zake doet.

tentative d'assurer une stabilité des changes de la nature de celle qui a été définie ci-dessus." ⁴⁾

In het licht van het bovenstaande was het dus wel zeer voor de hand liggend om bij de lezing van aanbeveling 11 van den heer Fentener van Vlissingen niet in de laatste plaats te denken aan een devaluatie — of, als men dat woord wat bedenkelijk vindt klinken en liever een andere uitdrukking bezigt, hetgeen wij aan voorzichtige en voor de publieke opinie beduchte voorstanders eener wijziging van onze monetair politiek gaarne veroorloven, een „adjustment”, een „alignement” of te wel een „aanpassing” der valuta! — in de goudlanden.

De steller der aanbeveling zorgde echter voor een kleine... verrassing of teleurstelling, al naar men het nemen wil. Op een desbetreffende vraag van Prof. Limperg, waarop nu eigenlijk aanbeveling 11 precies sloeg, werd aan dezen anti-devaluïst geantwoord, dat hierbij gedacht was aan... bijv. Duitschland! Dit antwoord werd met een niet bepaald geslaagde poging tot verduidelijking, welke het geheel veeleer vertroebelde, herhaald op eenige, scherp en duidelijk gestelde vragen van den devaluïst Prof. Polak; van devaluatie van den Nederlandschen Gulden is de heer Fentener van Vlissingen geen voorstander. Wij staan hier derhalve voor een uitleg, die ons kwalijk in overeenstemming lijkt met de duidelijke bewoordingen der algemeen gestelde aanbeveling enerzijds, de feitelijke toestanden in de goudlanden anderzijds. Wil de Voorzitter van de I.K.K. zijn aanbeveling handhaven en niettemin voor de goudlanden, althans voor Nederland, devaluatie afwijzen, zoo zal hij hebben aan te toonen, dat de deflatiepolitiek dezer landen of reeds geslaagd genoemd kan worden of haar einddoel ten naaste bij bereikt heeft. Alleen onder die omstandigheden laat zich het conflict tusschen de aanbeveling zelve en den uitleg daarvan door den opsteller elimineeren.

Nu behoeven wij wel niet te herhalen, dat dit onmogelijk is. Wij herinneren in dit verband aan een enkel zinnetje uit de Troonrede van 15 dezer: „In sommige takken van nijverheid heeft het streven naar aanpassing bij de sterk gewijzigde omstandigheden tot resultaten geleid, die de hoop wettigen, dat, bij verdere doorwerking, de ondervonden druk allengs zal afnemen.”

Ziedaar na zeven jaren van economische depressie in de wereld het officieele oordeel over de resultaten van onze aanpassingspolitiek! Wij waardeeren de openhartigheid, maar het oordeel over de effectiviteit en vooral over de snelheid van deze politiek, zooals dit in de Troonrede tot uitdrukking komt, is beschamend voor de voorstanders daarvan, in de eerste plaats voor de dragers van het huidige systeem.

Wil men nog een andere officieele bron, zoo raadplege men de „Aperçu de la Situation Monétaire”, in Juni jl. door den Volkenbond gepubliceerd. Wie nog mocht twijfelen aan de tegenstelling tusschen den gang van zaken in de goudlanden enerzijds, en de landen, die een politiek van geldverruiming hebben gevolgd anderzijds, kan zich aan de hand van dit toch waarlijk met de noodige objectiviteit opgestelde betoog overtuigen, dat deze tegenstelling inderdaad bestaat. Na een beschouwing van den gang van zaken in Groot-Brittannië, de rest van het Sterling-blok, Japan, Chili, de Vereenigde Staten en Duitschland, allen landen, waar een expansieve geldpolitiek is gevoerd met officieele of verkapte loslating van het vroegere goudpeil, gaat het rapport als volgt tot een behandeling van het goudblok over:

„Dans tous les pays dont les expériences ont été analysées jusqu'ici, il s'était produit, à la fin de 1935, une reprise économique considérable. Si cette reprise n'a pas été uniforme, elle s'est partout accompagnée d'une aug-

mentation du montant effectif des capitaux disponibles et d'une diminution des taux d'intérêt à long et à court terme. Dans le petit groupe de pays restés attachés à l'étalon-or selon les anciennes parités, on ne distingue que peu de signes de reprise après 1933” (blz. 45, v.v.).

Het rapport heeft het dan verder over het „déséquilibre général du mécanisme des prix de revient, dû à la répartition d'un volume sensiblement égal de charges fixes ou demi-fixes sur une production plus restreinte”, verergerd door „des déséquilibres particuliers résultant de la politique commerciale” (blz. 48). En het memorandum eindigt aldus:

„... l'expérience de la France, des Pays-Bas et de la Belgique en 1932/33 — période pendant laquelle on a constaté dans ces pays un début de reprise de la production industrielle, mais où cette reprise cessa brusquement et où les indices baissèrent à nouveau ou du moins ne montèrent plus — indique que, faute de conditions permettant de satisfaire à l'augmentation des besoins monétaires résultant de la reprise de la production — c'est-à-dire permettant à la courbe des prix de rester stable à un niveau bas — la reprise de la production elle-même sera probablement de courte durée” (blz. 65).

Dat alles kan den heer Fentener van Vlissingen niet onbekend zijn. Wanneer hij niettemin devaluatie voor Nederland thans nog ontraadt, zoo geschiedt het misschien in de hoop, dat de aanpassing van ons kostenpeil zonder monetair middelen zich toch nog in de naaste toekomst zal voltrekken. Deze hoop schijnt ons, gelet op de tot dusverre opgedane ervaringen, volkomen ijdel. Wanneer dat nu inderdaad zoo is, zoo schijnt ook het oogeblik niet ver meer, waarop de Voorzitter van de I.K.K., die thans al zoo ver is, dat hij „in het algemeen” verandering van niet meer bij de huidige omstandigheden passende wisselkoersen aanbeveelt, deze aanbeveling ook *in concreto* gaat toepassen daar, waar de feitelijke omstandigheden kloppen met de voorwaarden, waarin zijn betoog „*in thesi generali*” devaluatie vordert.

Dit alles beteekent reeds een belangrijke vooruitgang bij enkele jaren terug. Dat devaluatie niet meer zonder reserve wordt afgewezen en dat in een gezaghebbend internationaal lichaam stroomingen doorbreken, die tot een meer rationeële geldpolitiek kunnen leiden in den zin, waarin wij deze sinds eenige jaren in dit weekblad hebben verdedigd, stemt verblijdend. Wij zijn nog niet, waar wij moeten wezen, maar er is beweging in de goede richting. Men late daaraan nog eenige tijd... en het afwijzend oordeel over de vruchteloze en irrationeële deflatiepolitiek onder aanvaarding van de wenschelijkheid van geldcorrectie in de goudlanden zal ook in de I.K.K. tot de officieele „*communis opinio*” zijn geworden!

Maar wat moet er dan op de devaluatie der goudlanden volgen? Dat is de vraag, waarop aanbeveling 12 betrekking heeft. Deze aanbeveling is zoo vaag gesteld, dat men er voorshands nog weinig houvast aan heeft. Veel verbroeid is de meening, dat de goudlanden slechts zouden behoeven te devalueeren om vervolgens het vrije goudverkeer met algemeen lagere pariteiten te hervatten, en dat dan bij vrije toepassing van den gouden standaard op de wijze van vóór den oorlog het best denkbare of althans het best bereikbare geldstelsel verwezenlijkt zou zijn.

Tegen deze gevaarlijke opvatting hebben wij in dit weekblad meermalen gewaarschuwd. Toepassing van den gouden standaard waarborgt op zich zelf nog volstrekt niet, dat zich niet op monetair gebied allerlei hoogst ongewenschte excessen zouden kunnen voordoen. Met volledige handhaving van dezen standaard laten zich perioden van internationale inflatie denken, afgewisseld met tijden van, eveneens internationale, deflatie. Daarom kan, ook bij voldoende devaluatie van de goudlanden, het einddoel nog allerminst bereikt geacht worden. Integendeel, internationale valutastabilisatie heeft slechts dan zin, wanneer zij na een periode van noodwendige geldverruiming in de landen, die thans gebukt gaan onder de

⁴⁾ Zie „Compte-rendu des Travaux de la Réunion d'Économistes organisée par la Chambre de Commerce d'Anvers les 11, 12 et 13 juillet 1935”, blz. 184, v.v.

gevolgen der deflatie, wordt gevolgd door een dusdanig, op internationale samenwerking der geldautoriteiten in de verschillende landen berustend „management” van het crediet en van den daarop gebaseerden omvang der geldcirculatie, dat de excessen van hausse en depressie, althans voorzover zulks langs monetaireren weg mogelijk is, worden voorkomen.

Wellicht zal dat de inhoud zijn van het „meer permanent regime”, waarvan de heer Fentener van Vlissingen melding maakt in aanbeveling 12; wij hopen het, maar zekerheid hieromtrent hebben wij tot dusverre niet.

Bruikbare criteria te vinden vóór de wijze, waarop de zoeven bedoelde internationale samenwerking verwezenlijkt zal moeten worden, is de naaste taak van wetenschap en praktijk. Er heerscht ook onder hen, die van een herstel zonder meer van den gouden standaard niet willen weten, op dit punt nog veel meningsverschil, maar evenals het op andere punten in de laatste jaren mogelijk is gebleken de meeningen aanmerkelijk naar elkander te doen toegroeien, zoo zou een intensieve gedachtenwisseling met betrekking tot de criteria eener juiste geldpolitiek allicht ook tot toenadering en tot het opstellen van een bruikbaar en algemeen aanvaardbaar programma kunnen leiden.

In elk geval zal men aan het probleem niet mogen voorbijgaan. Dat ware struisvogelpolitiek. Wij vermoeden, dat ook op dit punt allerlei belangrijks te vinden zal zijn in de te publiceeren memoranda van de deskundigen der I.K.K.

In de Antwerpsche Resoluties, waarvan hierboven sprake was, werd de te volgen gedragslijn als volgt aangegeven:

„11. En ce qui concerne les mesures dans le cadre national, les pays dont les industries souffrent de la crise devront pratiquer une politique d'argent à bon marché, favoriser de façon générale l'expansion économique et rétablir ainsi un rapport entre prix de production et prix de vente capable d'assurer la vie normale des entreprises.

12. L'obligation d'agir de la sorte incombe en premier lieu aux pays possédant de fortes réserves d'or et de devises étrangères, puisqu'ils sont en mesure de le faire sans mettre en péril la stabilité de leur monnaie.

13. Quand un équilibre raisonnable aura été réalisé, les gouvernements et les banques centrales devront viser à une coopération mutuelle tendant à éviter que ne se développe une situation d'un caractère inflationniste ou déflationniste, et à établir ainsi des conditions compatibles avec le progrès économique et la stabilité.”

Ook deze resoluties, waarvan in dit verband vooral No. 13 de aandacht vraagt, zijn nog vaag, te vaag naar onze opvatting, maar zij toonen, dat de richting, waarin destijds de gedachten gingen, niet die was van herstel van den z.g. „automatischen” gouden standaard, maar van een „managed gold standard” met het doel om door geldmanipulaties bij te dragen tot de nivelleering der conjunctuurgolven. Daarbij gaf men zich niet aan de illusie over, dat men uitsluitend met monetaire hulpmiddelen de geheele conjunctuurbeweging zou kunnen uitschakelen, en verder dan een zeer algemeene doelstelling voor de geldpolitiek kwam men niet. Maar reeds dit weinige is beter dan het sluiten van de oogen voor een probleem, dat door velen, die in monetaire zaken de bedenkelijke leuze „terug naar 1914” huldigen, wordt genegeerd.

De eindindruk van de aanbevelingen van den Voorzitter der I.K.K. is deze, dat er op het gebied der geldpolitiek een belangrijke evolutie der denkbeelden kan worden waargenomen, doch dat deze door reserves ten aanzien van de goudlanden en door een zekere vaagheid over de uiteindelijk te volgen criteria der geldpolitiek haar eindpunt nog niet heeft bereikt. Wij twijfelen echter niet, of het werk van de I.K.K. zal ook in het huidig stadium en ondanks de zoeven genoemde bezwaren reeds vruchtdragend blijken, en wel omdat men de gedachten der internationale zakenwereld in beweging heeft gezet in een richting, waar-

in aan heel wat gouddogmatiek, die thans nog in de goudlanden den weg naar internationale stabilisatie verspert, een einde kan worden gemaakt, . . . mits men slechts den moed toone om het niet bij algemeen opgestelde aanbevelingen te laten, maar om deze na toetsing aan de feiten ook *in concreto* toepasselijk te verklaren. Aan dit laatste ontbreekt nog wel het een en ander, maar de tijd zal hier, naar wij hopen, de bondgenoot blijken van het rationeele inzicht en dit tenslotte doen zegevieren. G. M. V. S.

Dr. SCHACHT EN DE NORMALISERING VAN DEN WERELDHANDEL.

Gedurende de reizen van Dr. Schacht zijn gewoonlijk economische en politieke doeleinden met elkaar verbonden, waarbij niet altijd gemakkelijk valt uit te maken, op welk gebied het voornaamste doel en waar het bijkomstig doel ligt, hoe de doelstellingen op korten termijn die op langen termijn begrenzen. Dit was het geval bij de rondreis van den economischen dictator naar de Balkanlanden; het was eveneens het geval bij zijn reis onlangs naar Parijs, waar de directe doelstellingen alsmede die op langen termijn handig achter den representatieven gevel van een normaal beleefdheidsbezoek verborgen konden worden. De uiterlijke verschillen tusschen deze beide economische, maar toch zeer politieke reizen van Dr. Schacht zijn zeer groot. Op den Balkan heeft Dr. Schacht zeer concrete onderhandelingen gevoerd en daar zeer reële resultaten van mede naar huis gebracht. Te Parijs heeft hij slechts niet-bindende besprekingen gevoerd en de vraagstukken, die hij aanroerde, hebben het bewijs geleverd, hoe groot nog de problematiek is, die tusschen het oproepen dezer vraagstukken en hun oplossing ligt.

In beide gevallen was echter de conceptie van Dr. Schacht precies dezelfde; deze conceptie, die hij de omringende landen reeds — aanlokkelijk en tegelijk dreigend — voor oogen heeft gesteld, alvorens Duitschland zich noodgedrongen in den schuilhoek van het „nieuwe plan” en de autarkische ontwikkeling van de binnenlandsche surrogatenindustrieën terugtrok, dezelfde conceptie, waaraan hij ook thans nog hardnekkig vasthoudt, nadat de afsluiting reeds zeer ver is gevorderd en volgens de voortdurend herhaalde betoogen van de Deutsche pers ook belangrijke successen heeft opgeleverd. Deze conceptie van Schacht verschilt in haar positie ten opzichte van het autarkieprobleem ook thans nog principieel van het politiek-economische (of misschien alleen economisch-tactische?) dogma van Mussolini, de deugd, die hij uit den nood der sancties heeft gemaakt, ook na de opheffing der sancties te willen handhaven en tot centrum van een zoo ver mogelijk doorgedreven systeem van nationale onafhankelijkheid en zelfgenoegzaamheid uit te breiden.

Dr. Schacht daarentegen heeft ondanks alles niet opgehouden, wereldeconomisch te denken. Zijn doel is er op gericht, zoo snel mogelijk met het wereldeconomisch handelen te mogen beginnen en dat hangt naar zijn meening van niets anders af, dan dat de buitenlandse staten het hem mogelijk maken. Daar hij te Parijs op het tegenwoordig slechte psychologische oogenblik niet tot concrete onderhandelingen, om te zwijgen van werkelijke resultaten, kon komen, moest hij er zich mede tevreden stellen, perspectieven te geven. Deze perspectieven zijn in de Deutsche pers beschreven met zinnen, die in hun algemeenheid en vaagheid niet veel, maar toch in ieder geval *dit* zeggen, dat Duitschland, althans economisch Duitschland, dat Dr. Schacht vertegenwoordigt, zich in den schuilhoek van zijn politiek van gedwongen economie en autarkie zeer weinig op zijn gemak gevoelt.

Zinnen, zooals die in het commentaar der „Frankfurter Zeitung”, dat Duitschland het heil van zijn huishouding niet ziet in de afsluiting van de buitenwereld, maar uitsluitend in de algemeene activeering

van den wereldhandel, worden begrijpelijk, wanneer men zich van eenige getallen rekenschap geeft, gelijk die, welke de Reichskreditgesellschaft in haar laatste jaarverslag over de uiterst ongunstige positie van den Duitschen buitenlandschen handel heeft gepubliceerd. Volgens deze getallen is de prijschaar in den buitenlandschen handel tusschen 1933 en 1936 met 27½ pCt. achteruitgegaan; deze achteruitgang is samengesteld uit een verhooging der invoerprijzen van grondstoffen en halfabrikaten met 5,3 pCt. en een daling der uitvoerprijzen voor fabrikaten met 21,8 pCt. Terwijl de Engelsche uitvoerprijzen voor fabrikaten tusschen het eerste kwartaal 1933 en het eerste kwartaal 1936 in ponden sterling met 1 pCt. stegen en in goud met slechts 14,6 pCt. daalden, zijn de Deutsche uitvoerprijzen van fabrikaten in dezelfde periode met 22,6 pCt. gedaald. Daaruit volgt, hoe groot de offers waren, die Duitschland zich met zijn exportpremiestelsel moest opleggen, zonder daarmede meer dan slechts een handhaving van het bestaansminimum van zijn in de crisis buitengewoon sterk beperkten grondstoffeninvoer te kunnen bereiken. Dat in deze omstandigheden de „hernormaliseering” van den wereldhandel het groote toekomstdoel van de Deutsche economische politiek vormt, is te begrijpen. Men behoeft er ook geen woord over te verliezen, dat niet alleen Duitschland, maar ook de andere landen er ten zeerste mede gediend zouden zijn, indien deze normaliseering er op zekerden dag toe zou kunnen leiden, dat Duitschland weer een beteren kooper en een minder storenden inkoop op de wereldmarkt zou worden. Dat is evenwel nog een zeer lange weg.

Toen Adolf Hitler in zijn proclamatie ter gelegenheid van het partijcongres te Neurenberg een autarkisch programma voor vier jaren aankondigde, door de uitvoering waarvan Duitschland onafhankelijk gemaakt moet worden van het buitenland voor zoover betreft alle goederen, die „op een of andere wijze door de Deutsche bekwaamheid, door de Deutsche chemie en machine-industrie alsmede door den Duitschen mijnbouw zelf geleverd kunnen worden”, zal hij zijn eersten economischen raadsman, Dr. Schacht, daarmede waarschijnlijk niet naar het hart hebben gesproken. Autarkie, gelijk Hitler haar volgens het noodrecept van Mussolini voor Duitschland wil invoeren, verdraagt zich slecht met de uitbreiding van den wereldhandel, die Schacht als uitweg uit de crisis voorstelt. Indien Hitler Schacht vooraf advies had gevraagd, zou deze hem waarschijnlijk ook gezegd hebben, dat het volgen van dezen weg er met vrij groote zekerheid toe zou leiden, met de gewenschte verdere beperking van den invoer ook den Duitschen industrieelen uitvoer onmogelijk te maken, die volgens Hitlers eigen verklaring in alle omstandigheden moet plaats vinden om de „onafwendbare importen” van de ontbrekende, in Duitschland niet vervangbare levensmiddelen te betalen.

Dat met zulk een forceering van de vervangingsmidelenindustrieën, zelfs indien zij technisch mogelijk zou zijn, een belangrijke verslechting en prijsstijging van de dekking der Deutsche behoeften zou gepaard gaan, valt uit de ervaringen, die tot dusverre met de surrogaten zijn opgedaan, zonder meer af te leiden. Voor het overige schijnt het Hitler bij zijn klaarblijkelijk geïmproviseerde rede niet duidelijk te zijn geworden, dat zelfs een zeer omvangrijke opzet van Deutsche surrogatenbedrijven slechts in zeer geringe mate in staat zou zijn, de na het einde der wapenering vrijkomende menschenmassa's „in nationaal economisch opzicht nuttig bezig te houden”. De chemie zoowel als de industrieën, die textielsurrogaten vervaardigen, vereischen voor haar opbouw weliswaar zeer veel kapitaal, maar zij vereischen relatief weinig werkende handen, en al heeft de productie van kunstmatige benzine en kunstmatige vezelstoffen tot dusverre ten hoogste eenige tienduizenden arbeiders werk gegeven, zelfs bij een zeer aanzienlijke uitbreiding van dergelijke

industrieën zouden in het allernuistigste geval eenige honderdduizenden werk vinden, echter niet de miljoenen, die na afloop van de wapenering werkloos zouden worden.

De directe doeleinden, die Dr. Schacht op zijn laatste reizen ten deele bereikt, ten deele slechts aangeeroerd heeft, liggen op een veel beperkter gebied. De weg naar de vrijheid is op het oogenblik, dat zal ieder duidelijk zijn, voor Duitschland nog niet begaanbaar, maar misschien zou hier en daar toch nog wat lucht te maken zijn en de voortdurend drukken-der wordende verschrompeling, waarin het clearing-systeem den Duitschen handel met 80 pCt. van zijn leveranciers en afnemers heeft gebracht, zonder de volledige opheffing van dit clearing-systeem iets milder te maken. Om te begrijpen, waarom het Dr. Schacht thans in de eerstvolgende etappe van zijn buitenlandsche handelspolitiek te doen is, zal men zich er rekenschap van dienen te geven, dat in de eerste periode der destijds nog tamelijk elastisch toegepaste verrekeningsovereenkomsten en clearingverdragen die merkwaardige verandering in de traditioneele uitwisselingsbetrekkingen tusschen Duitschland en de meeste van zijn, in het bijzonder Europeesche, handelcontractanten intrad, die van Deutsche uitvoeroverschotten hetzij invoeroverschotten maakte, hetzij de Deutsche uitvoeroverschotten zoozeer verminderde, dat de kapitaaldienst voor de Deutsche buitenlandsche schulden geheel of voor het grootste gedeelte verviel.

Deze periode van het z.g. verhypothekeren van de clearingovereenkomsten heeft zich om zoo te zeggen in twee series voltrokken. Allereerst vroren in de groote, althans kapitaalrijke landen van West-Europa Deutsche clearingtekorten ten bedrage van ongeveer 700 à 800 miljoen R.M. vast, en toen dit spel niet verder ging, werden de clearings in de kapitaalarme landen van den Balkan en het overige Zuid-Oosten met bedragen bezwaard, die in ieder geval een omvang van meer dan 100 miljoen R.M. bereikten. Door deze methode had Duitschland zich in het bijzonder in de jaren 1934/'35 tijdelijk in zijn grondstoffenvoorziening iets van de lucht kunnen verschaffen, waar het thans ook weer zoo begeerig naar is, maar dat waren slechts begrensde mogelijkheden, die zeer spoedig haar einde moesten vinden.

Na de eerste en de tweede serie kon er, dat is achteraf ook Dr. Schacht duidelijk geworden, geen derde serie meer zijn. In de plaats van het leenen is integendeel allengs het afbetalen getreden en als de keerzijde van het tijdelijk scheppen van lucht ontwikkelde zich nu een des te krachtiger inkrimping, welke een deel van de opbrengst van den Duitschen uitvoer voor de vereffening van het door Duitschland in de vorige periode „voorgegeten” brood absorbeerde. Metalen voor wapeningsdoeleinden, leder, rubber, voeder, eieren en vleesch zijn zoo schaarsch geworden, dat de verzorgingsmoeilijkheden voortdurend grooter worden. Het afbetalen van schulden is in alle omstandigheden een vervelende zaak, zij is het te meer, indien zij zich voltrekt in het kader van inkrimpend ruilverkeer. Zij wordt gemakkelijker, wanneer de uitwisseling tusschen de landen, die zich in de clearing bevinden en daarenboven in het algemeen, een uitbreiding ondergaat. Hier, meenen wij te mogen veronderstellen, ligt het eerste doel, aan de verwezenlijking waarvan de onderhandelingskunst van Dr. Schacht op het oogenblik met groote volharding werkt. Zijn politiek is er op gericht, de landen, aan welke Duitschland betalingen heeft te doen, tot een versterkte afneming van Deutsche goederen te overreden, waarmede hij niet alleen het afbetalen wil vergemakkelijken, maar ook het inkoopvermogen van Duitschland uit zijn beklemming wil verlossen.

Op den Balkan heeft hij met zijn onderhandelingen belangrijke successen behaald. Al deze landen, wier afzetmogelijkheden beperkt en ten deele door de

Italiaansche autarkiepolitiek nog beneden hun vroegere capaciteit zijn gedaald, die aan den anderen kant voor hun importen van industriele producten slechts moeilijk crediet kunnen verkrijgen, hebben naar beide richtingen in de onverwachte uitbreiding van de zaken met Duitschland zoozeer hun handelspolitieke redding gezien, dat zij niet alleen op de voorstellen van Schacht ingingen, maar ook in ruime mate zijn prijs- en betalingscondities accepteerden. Weliswaar is het ook hier voor een belangrijk deel „voorgegeten brood”, dat Duitschland met zijn versterkte leveringen thans betaalt, maar de conceptie van Schacht is hier toch voor het belangrijkste deel gelukt. Zij is tegelijkertijd met het toekomstige voordeel verbonden, dat in de bevoorrechte ten deele zelfs monopolistische positie van Duitschland als industrieleverancier op deze nog lang voor ontwikkeling vatbare markten van het Zuid-Oosten ligt.

Ook in de nieuwe overeenkomst met Zwitserland bleek de politiek van Dr. Schacht, zij het in geringere mate, succesrijk. Hier lag het succes echter niet in het bereiken van een hoogen, maar omgekeerd in dat van een lagen prijs voor de uit te breiden Deutsche exporten. Zwitserland had er zich in het belang van zijn eigen industrie lang tegen verzet, Deutsche exporten tegen de door het Deutsche exportcompensatiesysteem sterk verlaagde prijzen aan te nemen en op het altaar van deze bescherming van zijn industrie zelfs het grootste deel van zijn kapitaalbelangen geofferd. Deze tegenstand heeft men in de nieuwe Duitsch-Zwitserse handelsovereenkomst althans in zekere mate laten vallen.

Er kan geen twijfel aan bestaan, dat ter gelegenheid van de Parijsche reis van den president van de Rijksbank een nieuwe poging in de richting van de conceptie van Dr. Schacht zou worden ondernomen. Frankrijk immers heeft behoord tot de landen, die het meest resoluut en scherp de in de vorige periode incongruent geworden uitwisselingsomstandigheden met Duitschland door de invoering van een drastisch afbetalingssysteem weer trachten te normaliseeren en dit op een basis, die tot een aanzienlijke inkrimping van den handel met Duitschland moest leiden. De afbetaling door toegenomen importen uit Duitschland werd hier ten stelligste van de hand gewezen en in het kader van deze politiek nam Frankrijk ook een inkrimping van zijn eigen exporten naar Duitschland boven den normalen omvang op den koop toe. Of het nu het ongunstige was van het politiek-psychologische oogenblik, dat Dr. Schacht in Parijs een ehech liet lijden, valt moeilijk te constateeren.

Maar zelfs indien Dr. Schacht met zijn conceptie der uitbreiding en verruiming der clearingverdragen op bredere basis succes zou hebben gehad, het einddoel der vrije herinschakeling van Duitschland in een groeiender en genormaliseerden wereldhandel zou hij daarmede alleen niet kunnen bereiken. Een organische uitbreiding van den export van voldoende omvang zou niet alleen op de invoerbepalingen der andere landen, maar ook op het zeer hooge Deutsche prijspeil stranden, waarvan de invloeden op den Deutschen buitenlandschen handel uit de hierboven weergegeven getallen van de Reichskreditgesellschaft blijken. Een onorganische exportuitbreiding van grooten omvang zou echter de offers, die reeds thans het proces van verplaatsing van den export met zijn 25 tot 40 pCt. bedragende kunstmatige exportprijzreducties aan de Deutsche huishouding oplegt, tot een ondragelijk peil vergrooten. Wil Duitschland uit het tegenwoordige gedwongen systeem van isolement weer den weg vinden naar een vrijen buitenlandschen handel, dan zal de eerste etappe van dezen weg niet moeten bestaan uit een uitbreiding van den export, die alle invoerbehoefden bevredigt, maar uit het terugwinnen van de vrijheid van invoer, waarmede de uitschakeling van het gedwongen systeem van buitenlandschen handel staat of valt.

Deze opeenvolging veronderstelt evenwel *overbruggingscredieten*, en ofschoon de officieele redevoeringen der Deutsche economische leiders na de droevige ervaringen van de groote leenperiode van 1924-1929 het aangaan van nieuwe schulden door Duitschland aan het buitenland van de hand wijzen, ofschoon het in het algemeen geloofwaardig schijnt, dat Dr. Schacht er bij zijn besprekingen te Parijs niet toe is gekomen, het credietvraagstuk ook maar ter sprake te brengen, het is toch een openbaar geheim, dat het denken en streven van Schacht sedert jaar en dag om het probleem van de buitenlandsche credieten circulen. Het kan misschien academisch zijn zich in de tegenwoordige omstandigheden een voorstelling te vormen van den omvang der credietverleening, die Duitschland in staat zou stellen, zijn huishouding uit de kluiters der handels- en deviezenverstarung los te maken. Niettemin is een dergelijke poging in zekere zin leerrijk.

De grootste post, die zulk een actie zou bevatten vormt de aanvulling van de sterk verminderde voorraden van buitenlandsche grondstoffen. Willen wij van den omvang hiervan een begrip krijgen, dan kunnen wij uitgaan van een schatting, die de Reichskreditgesellschaft in het reeds geciteerde verslag over het eerste halfjaar van 1936 heeft gegeven. Volgens deze schatting bedroegen deze voorraden in 1931/32 ongeveer 20 milliard R.M., waarvan ongeveer $\frac{1}{6}$ of $\frac{1}{4}$, d.w.z. voorraden ter waarde van 4—5 milliard intusschen zijn verbruikt en niet door nieuwe vervangen. Echter heeft men hier niet uitsluitend te maken met buitenlandsche grondstoffen, ofschoon natuurlijk het proces van inkrimping op dit terrein het meest acuut was. Veronderstelt men, dat ook slechts de helft der liquidatie van voorraden betrekking heeft op buitenlandsche grondstoffen, dan zou daaruit tenminste een deviezenbehoefte van 2 milliard voortvloeien, waarbij nog geen rekening is gehouden met de omstandigheid, dat sedert 1931/32 de grondstoffenprijzen zijn gestegen en dat een conjunctureel ontplooiende economie meer grondstoffen noodig heeft dan de verschrompelde economie op het dieptepunt van de crisis. Compenseert men met deze verhoogingsfactoren het feit, dat een bepaald deel van de buitenlandsche grondstoffen op den duur door binnenlandsche surrogaten vervangbaar zal zijn, dan zou het voor dit doel bij een minimaal bedrag van 2 milliard R.M. blijven. Daar zou echter nog een bedrag van ongeveer 700 mill. R.M. voor de terugbetaling der clearingschulden bij komen, dat noodig is, wanneer het clearingsysteem wordt afgeschaft en den buitenlandschen handel zijn vrijheid teruggegeven. Tenslotte zouden ook nog eenige honderden millioenen noodig zijn voor de aanvulling van den goudvoorraad van de Rijksbank. Alles bijeengenomen zou dus een crediettoevloeiing van tenminste 3 milliard G.M. het vereischte zijn voor een snelle opheffing van het gedwongen economische stelsel in den buitenlandschen handel en het deviezenverkeer van Duitschland.

Reeds een blik op dit getal is voldoende om de slotsom te motiveeren, dat een spontane opheffing van het gedwongen systeem ten hoogste tot de vage toekomstdroom van Schachts verruimingspolitiek kan behooren, dat zij echter niet het direct bereikbare doel kan vormen. Een aantal belangrijke politieke en economische vereischten, de definitieve regeling van de oude Deutsche buitenlandsche schuld, de aanpassing van de Deutsche valuta aan de innerlijke marktwaarde, een ingrijpende buitenlandsch-politieke opluchting zouden verzekerd moeten zijn, alvorens het denkbeeld van een zoo groote toevloeiing van nieuw crediet rijp voor bespreking zou worden. Daarmede is niet gezegd, dat Dr. Schacht zich voorloopig niet ook met kleinere credieten tevreden zal stellen, die de moeilijke grondstoffenpositie van Duitschland iets zouden kunnen verlichten. Hij zou ze uit principieele redenen evenmin van de hand wijzen, als hij de ge-

dwongen credieten uit de clearingovereenkomst van de hand heeft gewezen met de motiveering, dat zij den omvang der Deutsche buitenlandsche schuld weer vergrooten. Maar in werkelijkheid zal de opneming van kleine buitenlandsche credieten misschien nog moeilijker zijn dan die van groote. Het buitenland, dat in geen geval bereid zal zijn, door credietverleening hulp voor de dekking der benodigde deviezen voor de Deutsche bewapening te verschaffen, zou voor kleine credieten dezelfde politieke en economische waarborgen eischen als voor groote, en Deutschland van zijn kant zou voor werkelijk voldoende credieten deze waarborgen eerder bieden dan voor kleine, die de verstarring van de Deutsche verbindingen met het buitenland toch niet kunnen te niet doen. De groote conceptie van Dr. Schacht zou dus voorloopig niet meer kunnen zijn dan een aanlokkelijk doel, waarvan de bereiking nog ver verwijderd is.

Dr. FELIX PINNER.

ORDENING EN SELECTIE.

Goede trouw wordt altijd verondersteld — wie kwade trouw beweert, moet die bewijzen. Wordt die goede regel bij gedachtenwisseling over economische onderwerpen tegenwoordig niet te vaak vergeten? Wat voor booze intenties heeft men degenen al niet in de schoenen geschoven, die voor verandering der muntpolitiek pleiten. En ook tegen degenen, die het opnemen voor „ordering”, worden vaak insinuaties geuit die, zoo zij al gefundeerd waren, in polemieken toch nooit de zakelijke argumenten mogen vervangen. Met name verwijt men hun gaarne, dat het hun er slechts om te doen is, achterlijke ondernemingen, die eigenlijk van den aardbodem zouden moeten verdwijnen, op kunstmatige wijze in het leven te houden.

Wij willen in het onderstaande nagaan, in hoeverre dit verwijt gegrond is, doch daarvoor is het noodig, eerst nader te omschrijven, wat wij onder ordering verstaan.

Het lijkt ons verkeerd, ordering te identificeren met productiebeperking, prijsafspraken, e.d. Taalkundig heeft het woord een veel zwakker, veel algemeener beteekenis, en daar moet men aan vast houden. Wij verstaan onder ordering dan ook niets anders dan organisatie van een bedrijfstak in dien zin, dat een orgaan geschapen wordt, hetwelk de geheele bedrijfstak vertegenwoordigt, en dat ook de bevoegdheid heeft, aan alle bedrijfsgeenooten regels voor te schrijven met betrekking tot hun economisch handelen. Kort gezegd: organisatie plus autonomie. De organisatie moet dwingend zijn, zoodat geen obstinate minderheid haar illusoir kan maken, en de autonomie dient onderworpen te zijn aan het toezicht der Overheid. Dat een aldus geordende bedrijfstak eerder tot productiebeperking zou kunnen komen dan thans langs den weg van een vrijwillige overeenkomst¹⁾ mogelijk is, zij terstond toegegeven. Doch dat is slechts een mogelijk gevolg, en geen integreerend bestanddeel der ordering.

Daaruit volgt reeds, dat ook indien men productiebeperking e.d. verwerpelijk acht, men daarom alléén nog niet een definitief oordeel over de orderingsgedachte mag vellen.

Ook wanneer de productie zoo vrij blijft als men zich maar kan denken in dit vrijheidslievende land, dan nóg is nauwere samenwerking tusschen de ondernemers en het bestaan van een vertegenwoordigend orgaan op velerlei wijzen van groot voordeel.

Dat is zeer goed begrepen door de commissie-Smidt van Gelder, die in het voorjaar voor de Ned. Maatschappij voor Nijverheid en Handel een rapport heeft

¹⁾ Algemeen-verbindendverklaring van overeenkomsten volgens de Wet van 24 Mei 1935 zouden wij volgens het bovenstaande dan ook geen ordering willen noemen, doch slechts een procedure om langs een anderen weg incidenteel gelijksoortige resultaten te verkrijgen.

uitgebracht over „Organisatie van het bedrijfsleven”. Daarin wordt als taak van de door ordering tot stand gekomen bedrijfsorganen, behalve het ontwerpen van productie- en afzetregelingen, ook genoemd: bevordering van gezamenlijke, dus voordeeler, inkoop van grondstoffen door bedrijfsgeenooten, het opstellen van gemeenschappelijke leverings- en betalingsvoorwaarden, het maken van gemeenschappelijke reclame voor het product, het verschaffen van voorlichting aan de bedrijfsgeenooten op het gebied van economische politiek en van exportmogelijkheden. Voorts het plegen van overleg met — en het geven van advies aan de Overheid, die zich nu eenmaal — het feit is er en er valt niets aan te veranderen — veel intensiever dan vroeger met het bedrijfsleven moet bemoeien, en het uitvoeren van overheidsmaatregelen voor zoover die op het bedrijfsleven betrekking hebben (sociale wetten, verdeling van invoerconsenten en uitvoervergunningen, eventueel administratie van credieten en subsidies, enz.).

Al deze functies komen van nature toe aan de bedrijfsorganen: zij worden thans óf door den Staat zelf, óf door instellingen ad hoc óf in het geheel niet vervuld. Maar de noodzaak om op al deze gebieden méér eenheid, meer orde en regelmaat, meer activiteit en meer overleg met de betrokkenen te brengen, is o.i. al een voldoende reden om de samenwerking van bedrijfsgeenooten, de orderingsgedachte, krachtig te bevorderen.

Maar het is natuurlijk mogelijk, dat tegenover deze evidente voordeelen nog grooter nadeelen staan, en daarom willen wij thans nagaan, in hoeverre er kans bestaat, dat door ordering achterlijke ondernemingen op de been worden gehouden. Ook hier dienen wij eerst nader te omschrijven, wat wij onder een achterlijke onderneming verstaan. Men kan onderscheid maken tusschen financieel-achterlijke en technisch-achterlijke bedrijven. Natuurlijk gaan deze twee vormen vaak samen, maar het is toch geenszins ondenkbaar, dat een technisch goedgeoutilleerd bedrijf op hooge lasten is komen te zitten, vooral na een periode van snelle waardevermeerdering van het geld.

De gemeenschap nu ondervindt alléén schade van de technisch-achterlijke bedrijven: zij produceeren te duur en geven geen rendement. Bedrijven echter die alléén financieel-overbelast zijn, doordat zij met te weinig eigen kapitaal werken, geven in economischen zin wel degelijk rendement, alleen gaat dit rendement niet naar de ondernemers, doch naar de crediteuren. Voor de productie zijn dergelijke bedrijven even nuttig als een onbelast bedrijf van dezelfde outillage.

Nu dient opgemerkt, dat de „natuurlijke selectie”, welke de vrije concurrentie uitoefent, niet de strekking heeft om de technisch-achterlijke van de technisch-up to date bedrijven te scheiden, doch zich veel eer richt op de onderscheiding: financieel-zwak en financieel-sterk. Een technisch uitstekend geoutilleerde onderneming, die tengevolge van roekeloze financieering op hooge lasten is komen te zitten, valt evenzeer onder de bijl der „natuurlijke selectie”. Wel kan men verwachten, dat op den duur ook technisch-achterlijken het veld zullen ruimen, maar met het kaf gaat ook veel koren mee.

Hoe staat het nu in een geordende bedrijfstak? Vooreerst kan een garantie geschapen worden, dat financieele misgeboorten in den toekomst niet meer zullen voorkomen. Want terwijl thans iedereen vrij is om met geleend geld een onderneming te beginnen, kan in een geordende maatschappij het bedrijfsleven zelf toezicht houden en eischen stellen aan de financieele structuur van nieuw op te richten zaken. Indien er thans teveel ondergekapitaliseerde ondernemingen zijn, die op hooge lasten zitten, dan danken die toch hun ontstaan aan het régime van „het vrije spel der maatschappelijke krachten”, dat tot nu toe de vestiging van ondernemingen beheerscht. Dan vormt hun bestaan een argument vóór, en niet tegen ordering.

Maar het gevaar van ordening ligt wellicht ergens anders. Men vreest, dat de ordening zal moeten dienen om thans bestaande ongezonde ondernemingen in het leven te houden op kosten van de verbruikers. Zoo de ordening dan al geen schuld heeft aan hun ontstaan, dan is zij toch aansprakelijk voor hun niet-verdwijnen. Moet men niet vreezen, dat, terwijl thans de „gezonde” ondernemers alle vrijheid hebben om hun „ongezonde” collega's dood te concurreren en uit de wereld te helpen, zij in een geordend bedrijf daarin verhinderd zouden worden door prijs- en productieregelingen? De productie zou verdeeld worden over gezonde en ongezonde ondernemers, de prijzen zouden hooger gesteld worden dan zij thans door de concurrentie zijn en de consument zou de ordening moeten betalen.

Het is een zwart tafereel, maar is, om te beginnen, de tegenwoordige toestand zooveel beter? De werkelijkheid doet het vermoeden rijzen, dat de gezonde ondernemers bezig zijn, niet alleen hun ongezonde collega's, maar ook elkáár op te eten, en dat zij door dien kannibalenmaaltijd niet eens sterker worden, doch integendeel zelf uitgeput raken. Bij den arge loozen toeschouwer rijst de gedachte, dat er toch ééns een tijd moet komen, dat de laatste ongezonde ondernemer is opgeruimd, en dat er alleen nog maar financieel-welgeschapen ondernemingen over zijn. Dan zijn er twee mogelijkheden: óf deze gezonde overlevenden keeren zich tegen elkaar en zetten den strijd voort, óf zij hebben er genoeg van en slaan de handen ineen. In het laatste geval zullen zij als monopolisten de markt beheerschen, en hun eigen prijzen kunnen vaststellen, waarbij de consument wel niet beter af zal zijn dan bij ordening. In het andere geval blijven de prijzen allicht laag, doch wat zal het einde zijn voor de vechtende producenten? Allen spannen zich in, om elkaars markt te verknoeien, hun concurrentie staat bij den kostprijs niet stil, doch gaat daaronder, met het gevolg, dat ook de gezonde bedrijven verlies op verlies lijden, tot zij tenslotte zoo verzwakt zijn dat ook zij geld moeten leenen en langzamerhand ook onder de ongezonde ingedeeld kunnen worden, met het vooruitzicht op hun beurt van nieuw-opgerichte concerns den genadeslag te krijgen. Kapitaalvernietiging is het voornaamste kenmerk van dit z.g. selectieproces. De aandeelhouders verliezen hun geld en de arbeiders hun bestaanszekerheid. Het voordeel voor de consumenten is twijfelachtig, omdat met de prijs allicht ook de kwaliteit omlaag gaat.

Is ordening daartegen nu zoo een verfoeilijk alternatief? Het is niet in te zien, waarom zij steeds ten gunste van de financieel-ongezonde bedrijfsgenooten zou moeten uitvallen. Het beginsel is immers, dat de geheele bedrijfstak haar eigen zaken regelt, en dat bovendien de Overheid toezicht houdt. Waarom zou dit nu per se tot een overheersching van de achterlijken leiden? Ongetwijfeld zullen bij het overleg, dat ordening met zich mee brengt, de afzonderlijke ondernemers in de eerste plaats voor hun eigen parochie preeken, en daarbij zullen zeker wel eens valsche motieven naar voren gebracht worden. Maar is het nu te verwachten, dat deze minder eerlijke bedoelingen altijd succes zullen hebben? Wie dit beweert, moet iedere besluitvorming door een vertegenwoordigend orgaan wantrouwen. En wordt in het stelsel der vrije concurrentie dan altijd zoo ridderlijk met open vizier gestreden?

Wel is het mogelijk, en o.i. zelfs waarschijnlijk, dat in een geordend bedrijf de liquidatie van niet-rendabele ondernemingen langzamer en geleidelijker geschiedt. Maar is dit een nadeel? Integendeel.

Zoo kunnen technisch-achterlijke bedrijven worden stilgelegd, terwijl ondernemingen, die financieel zwak staan, gesaneerd kunnen worden, zonder dat de bedrijfsgenooten zich in een verwoeden concurrentiestrijd uitputten, zonder dat de productie doelloos wordt opgejaagd, zonder dat de voorraden uit de fail-

liete boedels tegen afbraakprijzen op de markt gooid worden, zonder dat groote groepen arbeiders voortdurend hun bestaan bedreigd weten.

Het uitschakelen van achterlijke ondernemingen komt tenslotte neer op het bestraffen van fouten, in een vroegere periode gemaakt, en is altijd een harde en ondankbare taak. Men kan het de „ordenaars” o.i. niet zoo kwalijk nemen, dat zij daarbij de grootste voorzichtigheid in acht willen nemen. Het is bij zulk werk beter, met overleg wat langzamer te werk te gaan dan het „natuurlijke”, doch blindelings-werkende selectieproces der vrije concurrentie zijn loop te laten nemen.

Men moet vooral in dezen critieken tijd steeds voor oogen houden, dat de economie er is om de menschen te dienen, en niet de menschen er zijn om aan de economie te worden opgeofferd.

Nog verwijt men aan de „ordenaars”, dat zij een te groote productiecapaciteit in stand willen houden. Maar als men denkt, dat men door een zwakke onderneming tot sluiten te dwingen, productiecapaciteit uitschakelt (zoo dit al gewenscht ware), vergist men zich. Want allicht koopt een ander de gesloten fabriek voor een appel en een ei op en gaat hij er de overwinnaars mee bestoken. Indien het inderdaad gewenscht is, de slechtst geoutilleerde fabrieken stil te leggen, dan kan dit beter geschieden door de gezamenlijke actie van de georganiseerde ondernemers dan door den strijd van allen tegen allen. Tenslotte komt de kwestie hierop neer, dat men ook in het bedrijfsleven moeilijkheden beter oplost door samenwerking dan door strijd.

In Nederland is men nu zes jaar lang bezig met het uitroeien van financieel-zwakke ondernemingen, althans in de industrie, en nog is het einde van de crisis niet te zien. Met bitter sarcasme heeft Paul Einzig dit „selectie”-proces geparodieerd¹⁾:

„Let us examine what our deflationists mean exactly by the so-called weak and unsound firms, whose disappearance fills their hearts with such joy. Do they mean firms whose activities are of no social utility? Certainly not. To their minds, a dog-racing company or a firm engaged in white slave traffic may be perfectly sound so long as they have enough liquid reserves to weather the crisis. On the other hand, an enterprise engaged in manufacturing surgical appliances is called unsound if it is not in a position to sell suddenly a large quantity of its goods when called upon unexpectedly to pay an overdraft. The appliances it manufactures may save innumerable lives and reduce human suffering, but such circumstances do not prevent deflationists from rubbing their hands with satisfaction when the company closes down. „We are making good progress towards the elimination of weak and unsound positions.”

Inderdaad is er thans genoeg huisgehouden in het Nederlandsch bedrijfsleven door het „vrije spel der maatschappelijke krachten”. Of dit bedrijfsleven er gezonder door is geworden zullen wij maar liever niet beoordeelen. Slechts stellen wij vast, dat ook de juichtonen der verbruikers over de lage prijzen nog steeds niet de lucht doen trillen. In elk geval is het succes niet van dien aard, dat het redelijk is om nog maar steeds smalend en wantrouwend te blijven staan tegenover degenen, die ordening, overleg, aanbevelen.

Het ware te wenschen, dat degenen, die nog steeds deze houding aannemen, er eens toe konden komen, bij hun tegenstanders de noodzakelijke goede trouw te veronderstellen — dat zij de orderingsgedachte zoal niet aanvaardden, dan toch onderzochten en het goede er in erkenden. Dan zou, door samenwerking van alle goedwillenden, de geest des tijds, die zeker naar meerdere organisatie streeft, doch gevaar loopt, in staats-socialisme te vervallen, in goede banen worden geleid en de mogelijkheid worden geopend tot opbouwend sociaal en economisch werk.

Mr. O. LEYENDEKERS

¹⁾ „World Finance since 1914”, blz. 179.

VLIEGTUIGINDUSTRIE EN OORLOGS- VOORBEREIDING.

Den laatsten tijd trekt de organisatie van de oorlogs-industrie — als onderdeel van de algemeene oorlogsvoorbereiding — veel belangstelling. De ingewikkeldheid van het probleem wordt ten volle ingezien. In alle landen houdt men zich bezig met het zoeken naar de beste oplossingen en in het buitenland is reeds een omvangrijke literatuur over dit onderwerp ontstaan. Ook in Nederland heeft men er natuurlijk aandacht aan geschonken. Ik geloof evenwel, dat het juist voor ons land om verschillende redenen een zeer moeilijk probleem is. Immers, op vrijwel geen enkel gebied zijn wij voor de grondstoffenvoorziening zelfgenoegzaam en ook de beperkte oppervlakte en bevolking spelen een belangrijke rol.

Het doel is om voldoende materiaal en geschoolde krachten, op een zoo veilig mogelijke plaats, beschikbaar te hebben om, in een hoofdzakelijk op papier uitgewerkte organisatie, bij het uitbreken van een oorlog (of althans korten tijd daarna) die productiecapaciteit te bereiken, die noodig is om in de behoeften van leger, vloot en luchtmacht te voorzien.

Hoe groot precies de behoeften van een leger in een toekomstigen oorlog zullen zijn, is heel moeilijk te zeggen. Men rekent op grootere materiaalbehoeften dan bijv. in den afgelopen oorlog, hetgeen geen verwondering behoeft te wekken als men ziet welk een enormen vooruitgang de mechanisatie der legers heeft gemaakt. Als men nu weet, hoe de voorziening der legers in den afgelopen oorlog veelal groote gebreken vertoonde, kan men nagaan voor welke problemen men gesteld is.

Bijzondere aandacht wordt gewijd aan de *luchtmacht* en wij zien dan ook, dat de oorlogsvoorbereiding zich speciaal op dit wapen richt. In de eerste plaats omdat deze een zeer belangrijke functie zal hebben te vervullen in een toekomstigen oorlog en in de tweede plaats omdat de ervaring, opgedaan in den wereldoorlog, niet of nauwelijks behulpzaam zal kunnen zijn bij de bepaling van toekomstige behoeften op dit gebied. Al zal dit wapen waarschijnlijk niet de beslissing brengen, toch kan men veilig aannemen, dat het een zeer belangrijke rol zal spelen.

Het is niet meer voldoende, dat wij groote voorraden vliegtuigen en onderdeelen, motoren, enz., in arsenalen opbergen om in tijden van oorlog te kunnen dienen. In de eerste plaats, omdat de behoeften te groot zijn om er reeds van te voren in te voorzien — men zou er de noodige middelen eenvoudig niet voor kunnen vinden — en in de tweede plaats, omdat de techniek op het gebied van het vliegwezen nog met zulke sprongen vooruitgaat, dat in arsenalen opgeborgen machines reeds na een paar jaar verouderd zouden zijn. Het is natuurlijk wel belangrijk een voorraad te hebben om onmiddellijk bij het uitbreken van een oorlog dienst te doen, doch daarnaast is noodig de *voorbereiding* van een oorlogsindustrie, die in de behoeften *tijdens* den oorlog kan voorzien. Materiaal en geschoolde werkkrachten alleen zijn daartoe niet voldoende; men moet zoodra noodig onmiddellijk met *seriebouw* kunnen beginnen.

„Wing Commander” G. W. Williamson heeft voor collega's in Londen in het begin van dit jaar een voordracht gehouden, waarin hij wijst op de vele moeilijkheden, die in den grooten oorlog ontstonden door gebrek aan grondstoffen, bijzondere machines en geschoolde werkkrachten. Interessant is zijn beschouwing over het verbruik van vliegtuigen in oorlogstijd. Men moet, aldus Williamson, reeds vanaf het oogenblik van het uitbreken van den oorlog rekenen op een verlies aan materiaal. Ja, wellicht is het verbruik juist in den allereersten tijd zeer groot. De fabrieken echter moeten nu verscheidene malen meer machines afleveren dan in vredetijd en zoo ontstaan materiaal- en personeel-moeilijkheden, terwijl ook de onderbrenging van de arbeiders extra

eischen stelt. Immers, men neemt aan, dat het driepluigen stelsel het meest is aan te bevelen. De woningen voor gehuwden en de kazernes voor de ongehuwden moeten daarom zoo mogelijk voor het uitbreken van den oorlog klaar zijn. Machines moeten in voldoende mate aanwezig zijn; de verschillende fasen van het bedrijf moeten aanéensluiten en het geheel mag niet verbroken kunnen worden door het uitvalen van een enkele schakel.

Zelfs voor het kleinste onderdeel wil men liefst niet afhankelijk zijn van het buitenland. Een minder goed product, gemaakt in eigen land, is te verkiezen boven een uitstekend, buitenlandsch fabrikaat en zeker indien een bepaald land daarvan het monopolie bezit.

Men rekent erop ongeveer zes maanden noodig te hebben om de eerste oorlogsverliezen in te halen. Dan is nog niets gedaan voor de uitbreiding van de luchtmacht. Aan den eenen kant moet de organisatie gericht zijn op massa-productie, waartoe de uit te voeren modellen liefst zoo eenvoudig mogelijk moeten zijn. Aan den anderen kant moet er voor gezorgd worden bij te blijven door het creëren van nieuwe modellen, die hoewel „eenvoudig” (hetgeen natuurlijk een zeer betrekkelijk begrip is) toch weer modern genoeg moeten zijn om den strijd met goed toegeruste vijanden te kunnen aanbinden.

Men krijgt eenig idee van de moeilijkheden van deze industrie als men weet, dat aan het eind van den oorlog Engeland over 20.000 vliegtuigen de beschikking had en 3000 nieuwe vliegtuigen iedere maand de fabrieken verlieten.

Wij zien in het buitenland hoe men de luchtvaartindustrie tracht te organiseren. In het eene land wil men een nationalisatie bijv. in Italië en in Frankrijk, in een ander geeft men de voorkeur aan een min of meer grootere mate van vrijheid, zooals in Duitschland, Engeland en de Vereenigde Staten.

Lloyd George heeft in Mei van dit jaar, toen hij verscheen voor de „Royal Commission on the Private Manufacture of and Trading in Arms”, gesproken van de „lamentable story of failure” van de particuliere onderneming bij de oorlogsvoorziening in de jaren 1914 en 1915. De voornaamste oorzaak hiervan was onvoldoende voorbereiding. Daarin kan echter voorzien worden en uit het feit, dat de bewapeningsindustrie in den wereldoorlog hier en daar tekort geschoten is, mag men nog niet concludeeren, dat een nationalisatie wenschelijk is.

Het bekende Witboek betreffende de bewapening in Engeland behandelt ook de organisatie van de industrie. De staat eischt meer van de particuliere industrie dan deze, zonder één onevenredig groot risico te loopen, op zich kan nemen. Daarvoor moet in den een of anderen vorm een vergoeding worden gegeven. De Bank van Engeland en de, naar wij meenen, door deze bank gecontroleerde „United Dominion Trust” en „Credit for Industry Ltd.” bevorderen door kapitaalgaranties en deelneming in het kapitaal de oprichting en uitbreiding van oorlogsindustrieën, en vooral de vliegtuigfabrieken zijn den laatsten tijd zeer sterk in aantal toegenomen. Ook door emissies ontvangt de oorlogsindustrie een belangrijke stimulans; het succes der uitgiften wordt grootendeels verzekerd door de wetenschap der inschrijvers, dat het gouvernement de industrie steunt met opdrachten tegen lonende prijzen en hier en daar met kapitaal. Hier wordt echter wel degelijk onderscheid gemaakt tusschen ondernemingen (wij bepalen ons tot de luchtvaartindustrie) die serie-typen vervaardigen en die, welke prototypes ontwerpen. Van bijzondere betekenis is nog de standplaats van de industrie waaraan men veel aandacht heeft geschonken. Hierop in te gaan zou thans te ver voeren. Van nationalisatie is in geen geval sprake.

In Italië heeft men bijzondere aandacht geschonken aan de organisatie van de vliegtuigindustrie. Geen wonder dat het land van een Douhet zorg draagt voor

een goede voorbereiding. In stijgende mate heeft Italië zich van het buitenland onafhankelijk gemaakt, ook wat betreft den bouw van motoren. Voor deze kwaliteitsarbeid moeten de arbeiders een leerschool van minstens drie jaar doormaken.

De leiding der oorlogsindustrie in Italië berust bij een Bureau voor Civiele Mobilisatie, dat weer een onderdeel vormt van het Ministerie voor Corporaties. Van het bureau maken o.a. deel uit de Directeur van de Nationale Bank van Italië en de Directeur der Spoorwegen. De reeds tamelijk enge relaties tusschen industrie en weermacht werden in 1929 en in 1933 versterkt, waardoor de regeering de eigenlijke leiding der oorlogsindustrie verkreeg. Onder leiding van Marconi werd in 1929 een bureau voor uitvindingen gevormd, welke tot taak heeft zich geheel in dienst te stellen van de Italiaansche industrie. Hierbij is ook weer het Bureau voor Civiele Mobilisatie ingeschakeld. Vertegenwoordigers van dit bureau geven namelijk aan de geleerden bericht, welke onderwerpen voor de defensie van belang zijn. Men kan zich afvragen welke invloed deze organisatie op de ontwikkeling der vliegtuigindustrie heeft gehad.

Bij onze oostelijke burenen acht men nationalisatie der bewapeningsindustrie, zooals in Italië, niet aanbevelenswaardig. Voor *Duitschland* zal een oorlog, zoo betoogt men, een „totale Krieg” zijn. Ieder deel van de volkshuishouding, zal zijn diensten moeten verleen, geheel en al, zonder eenige restrictie. De bewapeningsindustrie zal daar zeker niet buiten vallen. En dan — zegt men — waar te beginnen en waar te eindigen bij een nationalisatie van de industrie? Ieder deel draagt bij tot de verdediging van het land. De betekenis voor de oorlogseconomie van het eene bedrijf is grooter dan van het andere, een *principieel* verschil bestaat er echter niet. Voor een *algemeene* nationalisatie voelt men, zooals bekend, in *Duitschland* niet en men voegt er aan toe: alleen een economisch sterke staat kan ook in militair opzicht sterk zijn. Zelfs wil men niet zoover gaan, aldus Thomas, de chef van de „Wehrwirtschaftstab”, dat men in vredetijd de particuliere onderneming dermate reglementeert, dat bij het uitbreken van een oorlog een algeheele koersverandering niet meer noodig zou zijn. Dit wordt met het oog op de vele verschillende vormen, waarin een oorlog gevoerd kan worden, niet mogelijk geacht.

Geheel anders is de opvatting in *Frankrijk*. Zooals bekend spelen hier niet alleen problemen van landsverdediging een rol, doch is ook de politieke koerswijziging daar te lande aanleiding geweest om een vrijwel algeheele nationalisatie van de oorlogsindustrie voor te stellen. Het is interessant op te merken, dat de vliegtuigindustrie daarbij een bijzondere positie zal innemen. De Commissie voor de Luchtvaart begon met het wetsontwerp der regeering, voor wat betreft de vliegtuigindustrie, te *verwerpen*. Bij de behandeling van het wetsontwerp in de kamer verklaarde de minister voor de luchtvaart, Pierre Cot; „Notre désir est d'établir la maîtrise de l'Etat pour la fabrication en série et de laisser le maximum de liberté aux industries contrôlées pour les prototypes et la petite série.” In het rapport van de Commissie voor de Luchtvaart, opgesteld onder leiding van Delattre, wordt dit standpunt nader uiteengezet.

„Nous n'avons à envisager ici que les entreprises inhérentes à l'aviation. Des usines fabriquent la cellule. Des usines fabriquent les moteurs. D'autres les accessoires. Et d'autres les armements.

„Chacune de ces catégories d'industries se subdivisent en ateliers de prototypes et en usines de séries.

„Dans les ateliers de prototypes, l'esprit d'invention se manifeste, il n'est pas question de stériliser cet esprit d'invention par je ne sais quelle emprise rigide de l'Etat; dans ce domaine, il faut qu'en rien ne soit gênée ou arrêtée l'évolution technique.

„La fabrication de série doit être plus nationalisée que la fabrication des prototypes, celle-ci conservera plus de liberté, du moins en ce qui concerne les cellules et les

„moteurs et non les armes proprement dites. Sera-ce l'économie mixte, sera-ce le contrôle qui interviendra? C'est le Ministre qui décidera par voie de décrets pris en Conseil des Ministres.

„Usines de séries: le principe, c'est produire beaucoup et pas cher. Dans ce domaine, les lois de la production ne changent pas, il apparaît que la nationalisation peut être décidée sans inconvénient.

„Pour savoir quelle sera la forme la plus appropriée de l'intervention de l'Etat, il faudra tenir compte des circonstances de lieu.

„Il semble qu'il faille étendre sinon la nationalisation, du moins le contrôle national aux matières premières ou produits de base caractéristiques (aciers spéciaux, durallumin, etc.) qui jouent un rôle essentiel dans la mobilisation industrielle. L'existence de ce contrôle national sera en effet le seul moyen pour nous d'avoir les stocks suffisants et nécessaires. On se rend compte que ce nouveau statut national des usines de guerre est un système assez souple; le projet de loi est un cadre juridique et technique où les principes de nationalisation et de contrôle se trouvent incorporés et c'est le ministre, se mouvant dans ce cadre, qui décide par décrets que telle ou telle entreprise sera: ou nationalisée, ou contrôlée.”

* *

Afgezien van Italië, waar de controle op het bedrijfsleven bijzonder streng is, kan men dus zien, dat in het algemeen de ontwikkeling van de z.g. „prototypes” liefst geheel vrijgelaten wordt, dat de „erfinderische” arbeid eigen wegen kan zoeken en dat alleen de serie-bouw een bijzondere positie inneemt, hetgeen heel goed te begrijpen is.

J. A. F. Ch. H. VAN DEN BROEKE.

DE RIJKSMIDDELEN OVER AUGUSTUS 1936.

Voor de tweede maal doet zich in het loopende jaar het geval voor, dat de niet-directe belastingen méér hebben opgebracht dan in dezelfde maand van het vorige jaar en dat tevens de gemiddelde maandraming is overschreden. Immers, de „overige middelen” gaven ditmaal f 31.465.000 tegen f 30.827.000 in Augustus 1935 en bij een gemiddelde maandraming van f 30.960.400. Bij nadere beschouwing blijkt echter al spoedig, dat uit dit gunstig resultaat nog geenszins tot een verbetering in den loop der middelen mag worden geconcludeerd, doch dat de vooruitgang louter is te danken aan de belangrijke stijging, die de dividend- en tantiëmebelasting te zien gaf (van f 2.512.200), welke een bijzonder karakter draagt en waarop slechts voor éénmaal valt te rekenen. De overblijvende middelen leverden tezamen een deficit op. Behalve de dividend- en tantiëmebelasting vertoonden ook het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de suikeraccijns, de tabaksaccijns, de couponbelasting en de zegelrechten een hooger opbrengstcijfer. De andere middelen brachten alle minder op. De gemiddelde maandraming werd overtroffen bij de dividend- en tantiëmebelasting, het statistiekrecht, den geslachtaccijns, den bieraccijns, den suikeraccijns, de omzetbelasting, de couponbelasting en de loodsgelden.

De totale opbrengst over de eerste acht maanden van 1936 bedraagt f 235.592.500 tegen f 243.603.300 in hetzelfde tijdvak van het vorige jaar en bij een evenredige raming van f 247.683.300. Vijf middelen (de dividend- en tantiëmebelasting, het statistiekrecht, de geslachtaccijns, de omzetbelasting en de couponbelasting) brachten meer op dan in 1935 tot een totaal bedrag van f 2.484.700; de overige twaalf middelen verschaften tezamen f 10.495.500 minder dan in het tijdvak Januari t/m. Augustus 1935.

Hierboven werd reeds opgemerkt, dat de dividend- en tantiëmebelasting een zeer belangrijke stijging vertoonde van f 2.512.200). Zooals bekend worden de ontvangsten uit dit grillige middel in hoofdzaak in een paar maanden midden in het jaar ontvangen. In 1935 gaf Juli de hoogste opbrengst; ditmaal is Augustus de gunstigste maand. Vermoedelijk is voorts een hooge aanslag in deze maand betaald. Bedroeg het na-deelig saldo over de verstreken maanden van het jaar

op 31 Juli jl. f 1.221.200, door de hooge ontvangst van de afgelopen maand is dit nadeelig saldo in een voordeelig verschil omgezet (van f 1.291.000). In de eerste acht maanden is thans reeds f 76.700 meer ontvangen dan in het geheele jaar 1935. Hieruit blijkt wel, dat in de vorige maanden een vertraging in de aanslagregeling in het spel is geweest.

De invoerrechten vertoonden een vermindering van f 718.100. Weliswaar moet worden overwogen, dat de ontvangsten van Augustus 1935 aan den hoogen kant waren en dat de opbrengst van de afgelopen maand f 874.100 hooger was dan die van Juli jl., doch de maandraming werd niet gehaald (tekort f 358.700). Wellicht is de oorzaak van de lage ontvangst de abnormaal lage invoer van benzine na den grooten invoer van een paar maanden geleden. Het statistiekrecht leverde in de afgelopen maand een surplus van f 14.000, hetgeen wijst op een iets oplevend handelsverkeer.

Het meerendeel der accijnzen liet een minder gunstig beeld zien. Het zout verschafte f 19.800 minder, waarvoor een bepaalde oorzaak niet aanwijsbaar is. Daarentegen vertoonde de geslachtaccijnzen weer een niet onaanzienlijke stijging (van f 104.000), dank zij de hogere vee- en vleeschprijzen. De wijnaccijnzen bracht f 37.100 minder op door de verlaging der opcenten ingevolge de wet van 13 September 1935 (Staatsblad No. 548). De gedistilleerdaccijnzen daalde met f 535.900. Nu was de ontvangst van Augustus 1935 vrij hoog; aan den anderen kant beteekent de opbrengst der afgelopen maand (van f 1.991.100) een waar diepterecord, zelfs als men bedenkt, dat de maand Augustus thans slechts vier crediettermijnen telde tegen vijf in 1935. Dat het verbruik nog steeds afneemt, blijkt hieruit, dat de ontvangsten over de maanden Januari t/m Augustus van het loopende jaar f 812.000 minder in de schatkist hebben gebracht dan in hetzelfde tijdvak van 1935. Hetzelfde geldt in nog sterkere mate voor den bieraccijnzen; de afgelopen maand leverde f 108.500 minder op, waardoor de achterstand der reeds verstreken maanden steeg tot f 687.000. Doordat de totale opbrengst voor 1936 op slechts f 7.000.000 is geraamd, maken de ontvangsten, vergeleken met de raming, een vrij gunstigen indruk; in Augustus jl. kwam althans f 122.300 meer binnen dan waarop was gerekend. De suikeraccijnzen accesseerde met f 317.700. Deze heffing geeft nogal wisselende ontvangsten; doch het loopende jaar is aanmerkelijk ongunstiger dan het vorige (teruggang f 615.700), terwijl de opbrengst gerekend over acht maanden f 1.226.300 bij de verwachting ten achter is gebleven. Voor de eerste maal in dit jaar gaf de tabaksaccijnzen een vermeerdering te zien (van f 104.200). De maand Augustus was echter in 1935 voor dit middel zeer ongunstig; op zichzelf beschouwd was de ontvangst der afgelopen maand laag, althans f 138.200 minder dan de maandraming.

De belasting op gouden en zilveren werken gaf f 3.800 minder. Er kwam niet meer binnen dan f 31.100; een zoo lage opbrengst werd sedert Februari 1915 niet meer geboekt. De omzetbelasting bracht f 292.100 minder op dan in Augustus 1935, doch overtrof de maandraming met f 369.900. Gerekend over acht maanden werd tot dusver f 335.700 meer ontvangen dan in het vorige jaar. De couponbelasting blijft zich in stijgende lijn bewegen; ditmaal verschafte zij een surplus van f 5.500 boven de ontvangst van Augustus 1935, waardoor de in de verstreken maanden verkregen voorsprong steeg tot f 368.800. De raming werd in dien tijd reeds met f 819.900 overtroffen.

De zegelrechten verschafte f 260.200 meer, waarvan f 35.900 aan een ruimer vloeien van de beursbelasting is te danken. Er is wel eenige opleving in den handel ter beurze, bovendien worden een 20-tal opcenten op de zegelrechten geheven. Uit dit oogpunt beschouwd is het onbevredigend, dat de eerste acht maanden f 404.700 minder in de schatkist hebben

gebracht. Met de registratierechten is het nog slechter gesteld; wel bedroeg de teruggang niet meer dan f 14.500, doch de ontvangst van Augustus 1935 was reeds buitengewoon laag en de opbrengst der afgelopen maand steekt wel erg af bij de maandraming van f 1.166.700.

Opvallend laag is de opbrengst der successierechten, t.w. f 1.902.500 bij een maandraming van f 3.400.000, hetgeen een vermindering beteekent van f 764.500 in vergelijking met de gelijknamige maand van het vorige jaar. Tot dusver is de loop van de successierechten niet bijster gunstig; over acht maanden bedraagt de teruggang reeds f 1.552.200. Ten slotte de loodsgelden, die met f 185.400 terugliepen als gevolg van de sterke verlaging van het tarief. Echter werd de raming in het tijdvak Januari t/m Augustus 1936 met f 37.400 overschreden.

Wat de Directe Belastingen, onder Afdeling Ia, verantwoord, betreft, moet worden opgemerkt, dat aan grondbelasting f 206.300 meer voor het Rijk op kohier is gebracht dan voor den overeenkomstigen dienst op 31 Augustus 1935. Het belastingjaar 1936/1937 doet bij de overige directe belastingen zijn invloed nog sterk gevoelen. Het zuiver bedrag der kohieren steeg bij de inkomstenbelasting in de afgelopen maand van f 42.689.600 tot f 49.810.400; dit laatste bedrag komt f 5.003.000 uit boven het bedrag der kohieren voor den vorigen dienst op 31 Augustus 1935, welk verschil vermoedelijk aan een eenigszins vlugger verloop van de aanslagregeling is te danken. Ook de andere middelen van deze groep wijzen een hooger kohierbedrag aan dan op hetzelfde tijdstip van het vorige jaar; bij de vermogensbelasting bedraagt de stijging f 787.300 en bij de Verdedigingsbelasting I is de toeneming f 45.000.

Uit de overzichten van het Verkeersfonds over de maanden Juli en Augustus blijkt, dat de rijwielbelasting in die maanden een totaal-bedrag van f 7.310.200 heeft opgeleverd (in Juli en Augustus 1935 kwam in totaal f 7.315.000 binnen). De opbrengst der rijwielbelasting over de eerste acht maanden van het jaar beliep thans f 7.429.500 tegen f 7.436.000 in 1935.

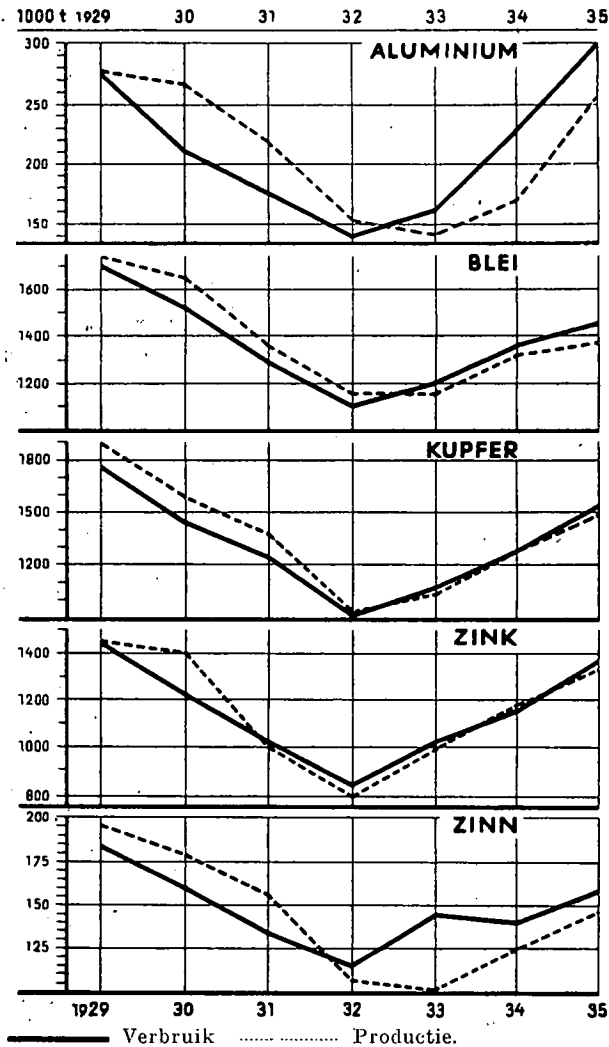
AANTEKENINGEN.

Het wereldmetaalverbruik.

Aan den laatsten jaargang van de „Statistische Zusammenstellungen“ van de Metallgesellschaft ontleenen wij het volgende omtrent het verbruik van metalen (zonder ijzer) in de wereld.

Het is opmerkelijk, dat gedurende de laatste jaren het verbruik van alle metalen sterker is toegenomen dan de productie. Het wereldverbruik bereikte in 1935, met uitzondering van aluminium, nog niet den hoogsten stand van het jaar 1929. Dit is een gevolg van het achterblijven van de vraag in Amerika (1935: 60 pCt. van het verbruik van 1929). In de overige continenten werd voor alle metalen — uitgezonderd tin — in 1935 een hooger cijfer dan in 1929 bereikt (1935: 114 pCt. van het verbruik van 1929). Het geringe Amerikaanse verbruik is voornamelijk een gevolg van de ontwikkeling in de Vereenigde Staten. De andere Amerikaanse staten vertoonden voor een deel een toeneming.

De oorzaken van deze afwijkende ontwikkeling in de Vereenigde Staten zijn verschillend. Ten eerste golden er in 1929 buitengewone omstandigheden en het abnormaal groote metaalverbruik in dat jaar stond in verband met de economische overexpansie. Daardoor lijkt het cijfer voor 1935 relatief reeds kleiner. Doch anderzijds is de opleving van de productiemiddelenindustrieën in de Vereenigde Staten later ingezet dan in Europa. Terwijl in Europa reeds in 1933 een zekere opleving was te constateeren op het gebied van industriele investeringen, kon toen in de Vereenigde Staten slechts van een verbetering in de consumptiegoederenindustrie gesproken wor-

den en volgt de industrie van productiegoederen, welke het meeste metaal vereischt, eerst in 1934 en 1935, en in mindere mate dan in de voornaamste Europeesche landen.

Het metaalverbruik in de Vereenigde Staten is overigens in het bijzonder geremd door de verminderde opdrachten van de public utilities, welke ondernemingen voor het metaalverbruik van zeer groote betekenis zijn.

Het eerste kwartaal van 1936 vertoont een verbetering, zooals uit het volgende staatje blijkt.

Bouwcontracten van de Public Works en Public Utilities.

(Maandgemiddelde 1928 = 100.)

1930	113	1933	41
1931	80	1934	51
1932	40	1935	47
1935 1e kwartaal	32		
1936 1e	51		

Hoewel de Europeesche verbruikscijfers gezamenlijk een toeneming te zien geven, is deze ontwikkeling in de verschillende landen niet uniform. De landen met een actieve economische politiek, zooals Groot-Brittannië, Duitschland, Italië, Zweden en Rusland, vertoont een belangrijk grooter metaalverbruik. In de goudlanden, met name in Frankrijk en Zwitserland, heeft daarentegen een vermindering plaats gevonden.

In Engeland zijn het vooral koper en lood, welke in sterker mate gevraagd werden. Koper als gevolg van de sinds einde 1933 ingetreden opleving in de electrotechnische industrie, lood tengevolge van de sterke bouwbedrijvigheid. In Duitschland brachten de maatregelen voor werkverschaffing een grotere metaalbehoefte teweeg. De moeilijkheden met de deviezen hebben er evenwel toe geleid, dat alleen bij aluminium en zink, de metalen waarvan de behoefte in de toekomst uit Deutsche grondstoffen zal

kunnen worden gedekt, een belangrijk gestegen verbruik viel waar te nemen en deze metalen veelal andere metalen vervingen. In Italië bereikte het verbruikscijfer voor alle 5 metalen een hoogtepunt, mede tengevolge van den oorlog tegen Abessinië. De uitbreiding van de Zweedsche industrie deed de behoefte aan koper, lood en zink toenemen; de electricatie van de Zweedsche spoorwegen vereischte voornamelijk koper. In Rusland is de planmatige uitbouw van de metaalverwerkende industrieën oorzaak van een sterk gestegen vraag.

Buiten Europa geven Japan, Britsch-Indië en Australië stijgende verbruikscijfers voor metaal te zien.

In Japan ging een toenemend binnenlandsch metaalverbruik samen met een stijging van den uitvoer van metalen halfabrikaten en eindproducten. In Britsch-Indië is de metaalverwerkende industrie uitgebreid, hetgeen o.m. blijkt bij zink en uit de vergroting van de messingfabricatie. Het land zal op den duur meer en meer van den invoer van metalen halfabrikaten onafhankelijk worden. Australië vertoont een soortgelijke ontwikkeling. Vooral zink wordt hier sterk gevraagd.

Samenvattend kan men zeggen, dat in verschillende deelen van de wereld een metaalverwerkende industrie tot stand is gekomen, waardoor de metaalconsumptie toeneemt, terwijl in andere, reeds ontwikkelde industriegebieden, zooals bijv. in de Vereenigde Staten, het verbruik van de niet-ijzer metalen is afgenomen. Een verder voortgaan van deze ontwikkeling moet een terugslag hebben op de fabrieken exporteerende bedrijven van de oude industrielanden.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Berechnung und Ausschaltung von Saisonschwankungen door A. Wald. Uitgave van het „Oesterreichische Institut für Konjunkturforschung”. (Weenen, 1936; Verlag von Julius Springer. Prijs R.M. 7.80).

Een nauwkeurige bestudeering van het beloop der conjunctuur zonder gebruik maken van statistische methoden ter bewerking der tijdreeksen is haast niet meer mogelijk. Vooral in de laatste jaren is het aantal dezer methoden sterk gegroeid, terwijl de methoden zelf een veel grotere mate van exactheid bezitten dan de daarvoor toegepaste.

De uitschakeling van seizoensfluctuaties is bij vele tijdreeksen een der voornaamste vereischten, voordat een verdere interpretatie der gegevens kan plaats vinden. Het is evenwel een feit, dat de tot nog toe gebruikte methoden alle slechts bij heel eenvoudige en normale gevallen voldeden. Zoodra er in de intensiteit der schommelingen zelf een verschuiving viel waar te nemen of indien de fluctuaties een ietwat onregelmatig karakter hadden, bleven de uitkomsten een belangrijke onnauwkeurigheid bezitten.

Aangezien ook het „Oesterreichische Institut für Konjunkturforschung” met deze moeilijkheid had te worstelen, werden sedert eenigen tijd pogingen in het werk gesteld een betere methode te vinden. De heer Wald kwam reeds in Mei 1935 tot een iets meer bevredigend resultaat, hetwelk nu in deze publicatie uitvoeriger wordt besproken en gemotiveerd.

Na een critische beschouwing der reeds bestaande methoden, zooals die van Kemmer, Hall en Falkner, Crum, Persons en Kuznets, wordt op de door O. Anderson in zijn „Korrelationsrechnung” behandelde „Differenzenmethode” een nieuwe berekeningswijze opgebouwd. De grondgedachte van zijn methode, die wiskundig geheel wordt uitgewerkt, is, dat iedere term van een tijdreeks een toevallige variabele in den zin der waarschijnlijkheidstheorie is, d.w.z. dat hij verschillende waarden met verschillende waarschijnlijkheden kan aannemen. Voor hen, die het wiskun-

dige deel niet kunnen volgen, wordt de techniek der berekeningen kort samengevat weergegeven.

De methode blijkt in de meeste gevallen zeer goed te voldoen. Er blijven evenwel nog steeds reeksen bestaan, die wellicht in zulke mate aan toevallige schommelingen onderhevig zijn, dat de toepassing bij hen nog geen bevredigend resultaat oplevert. W.

Aussenhandel und Währungsschutz door Richard Riedl, a.o. Gesandter u. bev. Minister a. D. (Weenen 1936; Österreichischer Wirtschaftsverlag. 5. Band).

De schrijver heeft zich in dit boek tot doel gesteld, een weg aan te geven om de werkloosheid door vergroting van den internationalen handel te bestrijden. Hij constateert, dat door „Währungsschutz” de bewegingsvrijheid en daarmee de omvang van den wereldhandel steeds minder wordt. Daar de handelsbelemmeringen niet opgeheven kunnen worden zonder afschaffing der betalingsmoeilijkheden en verruiming der credietverleening, propageert hij een nieuwen verdragsvorm, de betalings-, krediet- en handelsovereenkomst, welke hij vervolgens uitvoerig bespreekt.

ONTVANGEN BOEKEN.

Reichsgesetz über das Kreditwesen. Kommentar door Dr. H. Pröhl. (Mannheim 1935; Deutsches Druck- und Verlagshaus. In linnen R.M. 16.—).

De wet op het credietwezen in Duitschland wordt algemeen als een soort „raam” wet beschouwd, die alleen de hoofdlijnen regelt, zoodat een commentaar nauwelijks iets anders zou kunnen brengen dan beschouwingen van algemeen aard. De schrijver heeft in zijn boek van bijna 600 blz. blijk gegeven van het tegendeel.

Verschuiving van koopkracht door J. C. Kielstra. (Haarlem 1936; De Erven F. Bohn N.V. Prijs f 0,90.)

Dit geschrift beoogt in de eerste plaats het gevaarlijk karakter aan te toonen van een der oorzaken van de moeilijkheden, waaraan het Nederlandsche bedrijfsleven, meer speciaal de Nederlandsche industrie, het hoofd moet bieden; voorts aan te geven, wat ter bestrijding van deze moeilijkheden met behulp van protectiemaatregelen — in het bijzonder invoerbelemmeringen. — wordt bereikt; en tenslotte uiteen te zetten wat „aanpassing” is en wat deze eischt.

Handbuch der Weltpresse. Eine Darstellung des Zeitungswesens aller Länder. Bewerkt door Dr. Karl Bömer. Uitgegeven door het „Deutsche Institut für Zeitungskunde”. (Berlijn 1934; Carl Duncker Verlag).

De snelle wijziging van de wereldpers wat betreft persoonlijke leiding, richting, economische en politieke overeenkomsten en vooral ook perspolitieke opvattingen maakt te het reeds drie jaar na het verschijnen van de eerste oplage van dit werk noodzakelijk een tweede te doen verschijnen. De bewerking berustte bij den vroegeren leider van het „Institut für Zeitungskunde” de tegenwoordige leider van de buitenlandsch-politieke persafdeeling van de NSDAP. Het doel is gegevens te verschaffen betreffende het dagbladwezen.

Het is een naslagwerk, tevens een inleiding voor verdere studie van de politieke, economische en cultureele beteekenis van de pers. Behalve details over het dagbladwezen, van bijna alle landen ter wereld worden de gegevens van 1059 dagbladen op overzichtelijke wijze gegeven (o.a. wat betreft uitgever, richting, leiding, oplage, verschijning, redactie, nevenuitgaven (kopbladen en andere), lezerskring, bijlagen, enz. enz.).

Beginselen der staathuishoudkunde door Mr. P. M. von Baumhauer en Mr. J. A. Eigeman. Negen-tiende druk. (Wassenaar 1936; N.V. Uitgeversmaatschappij v/h G. Delwel. Prijs f 3,50).

Ook deze druk is weder aangevuld met de nieuwe verschijnselen, welke zich in den laatsten tijd voordeden, zooals bijv. op het gebied van de voortbrenging en het ruilverkeer en t.a.v. de internationale verhoudingen. Een vrij ruim gebruik is gemaakt van de gegevens van het Statistisch Zakboek 1935, samengesteld door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

¹⁾ Tegenwoordig het „Institut für Zeitungswissenschaft an der Universität Berlin”.

MAANDCIJFERS.

OVERZICHT VAN DEN STAND DER RIJKSMIDDELEN.

Uit. Augustus 1936 (in Gulden)

AFDEELING Ia Dir. belastingen.	Kohieren voor den dienst 1936 ¹⁾			Zuiver bedrag der kohieren voor den vorigen dienst t. m. dezelfde maand van het vorige jaar. ²⁾
	Totaal bedrag	Bedragen, welke zijn teruggegeven of anders dan wegens betaling op de koh. afgeschr.	Zuiver bedrag	
Grondbelast. a)	10.222.916	19.520	10.203.396	9.997.051
Inkomst.bel. b)	50.955.646	1.145.229	49.810.416	44.807.428
Vermogensbel. c)	13.199.912	106.626	13.093.287	12.306.027
Verdedig.bel. I	7.257.781	51.200	7.206.581	7.161.567
Bel. v. d. dooedhd.	1.317.649	3.297	1.314.352	1.155.628
Totaalen..	82.953.904	1.325.872	81.628.032	75.427.701

a) $\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 procenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.

b) Hoofdsom + 60—78 procenten. c) Hoofdsom + 75 procenten.

¹⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1936/1937 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingjaar 1935/1936.

²⁾ Voor de belastingen naar inkomen en vermogen bestaan de vermelde bedragen uit $\frac{2}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1935/1936 en $\frac{1}{3}$ gedeelte van het belastingdienstjaar 1934/1935.

AFDEELING Ib Overige middelen.	Aug. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenkomstige periode 1935
Benaming der middelen			
Divid.- en tantiëmebel. .	3.600.330	10.560.081	9.269.096
Rechten op den invoer .	6.641.282	55.405.189	57.409.269
Statistiekrecht	155.177	1.097.763	1.049.643
Accijns op zout	156.676	1.254.392	1.444.714
Accijns op geslacht	549.059	4.017.934	3.576.775
Accijns op wijn	18.940	1.073.466	1.429.848
Accijns op gedistill.	1.991.130	17.666.327	18.478.286
Accijns op bier	705.603	4.804.012	5.490.998
Accijns op suiker	4.978.976	34.107.028	34.722.683
Accijns op tabak	2.778.485	22.337.920	23.381.479
Bel. op gouden en zilverw.	31.067	297.356	314.969
Omzetbelasting	5.369.931	39.649.806	39.314.112
Couponbelasting	554.932	4.153.224	3.784.451
Recht. en boeten v. zegel ¹⁾	1.396.683	10.881.312	11.286.027
Recht. en boet. v. registr.	583.510	6.234.110	7.434.426
Recht. en boet. v. successie, v. overgang bij overlijden en v. schenking	1.902.531	21.681.864	23.234.014
Opbrengst d. loodsgelden	50.724	370.745	1.982.493
Totaalen.	31.465.036	235.592.529	243.603.283

¹⁾ Hieronder begrepen wegens zegelrecht van nota's van makelaars en commissonnairs in effecten, enz. f 225.635 (Beursbel.). ²⁾ Id. f 2.560.054.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET GEMEENTEFONDS.

	Dienst 1935/1936 Zuiver bedrag der kohieren tot en met de maand Aug. 1936	Zuiver bedrag der kohieren voor den dienst 1934/35 tot en met de zelfde maand van 1935
Gemeente.f.belast.	61.096.817	55.549.103
Tijd.opc.o.d.gem.f.b. ¹⁾	—	21.030.072
Opv.verm.t.get.v.50	5.344.354	5.481.741
Tijd.opc.o.d.verm.b. ²⁾	—	3.289.045

¹⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 2 Aug. 1935 (Stbl. No. 451). ²⁾ Alléén voor het dienstjaar 1934/1935.

INKOMSTEN TEN BATE VAN HET VERKEERSFONDS.

	Aug. 1936	1936	1935
Motorrijtuigenbelasting	1.282.066	15.680.435	15.827.989
Rijwielbelasting	3.604.747	7.429.548	7.436.010
Totaal	4.886.813	23.109.983	23.263.999

AFDEELING II. DIENSTJAAR 1935.

Benaming der middelen	Bedrag van de raming	Zuivere opbrengst over het tijdvak van 1 Jan. 1935 tot en met de maand Aug. 1935
Grondbelasting. ($\frac{1}{4}$ hoofdsom + 20 opcenten op de hoofdsom der gebouwde eigendommen.)	9.870.000	9.959.795
Inkomstenbelasting (hoofdsom + opcenten) ¹⁾	74.200.000 ²⁾	68.192.575
Vermogensbelasting (hoofdsom + opcenten) ²⁾	19.015.000 ³⁾	18.252.728
Verdedigingsbel. I	9.200.000	8.786.016
Belasting v. d. doode hand	3.000.000	1.994.323
Divid.- en tantiëmebelasting	12.000.000	10.483.410
Rechten op den invoer	97.500.000	89.239.047
Statistiekrecht	1.800.000	1.639.545
Accijns op zout	2.000.000	2.057.986
Accijns op geslacht	6.500.000	5.946.428
Accijns op wijn	2.400.000 ⁴⁾	2.114.217
Accijns op 't gedistilleerd ..	31.000.000	28.387.355
Accijns op bier	10.000.000	8.446.236
Accijns op suiker	50.000.000	53.826.172
Accijns op tabak	34.000.000	33.963.299
Belast. op gouden en zilverw.	550.000	497.041
Omzetbelasting	81.500.000	60.943.781
Couponbelasting	5.000.000	5.705.425
Rechten en boeten van zegel	16.000.000	16.109.663
Rechten en boeten v. registr.	11.500.000	10.531.054
Rechten en boeten v. succes- sie, v. overgang bij overlij- den en v. schenking	33.000.000	34.707.931
Opbrengst der loodsgelden ..	2.600.000 ⁵⁾	2.612.053
Totaal....	512.635.000	474.395.080

¹⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 20, ten behoeve van het belastingdienstjaar 1935/1936 worden 60—78 opcenten geheven. ²⁾ Ten behoeve van het belastingdienstjaar 1934/1935 werden 55, ten behoeve van het belastingjaar 1935/1936 worden 75 opcenten geheven. ³⁾ Nader gewijzigd ingevolge de wet van 4 Maart 1935. (Stbl. No. 70). ⁴⁾ Id. 13 September 1935 (Stbl. No. 548). ⁵⁾ Id. 10 October 1935 (Stbl. No. 601).

OVERZICHT VAN DE INKOMSTEN TEN BATE VAN HET WERKLOOSHEIDSSUBSIDIEFONDS.

Dienst 1936/1937	Bedrag van raming	Zuiver bedrag kohieren tot en met de maand Aug. 1936
Grondbelasting (veertig ten honderd van de hoofdsom)	9.840.000	9.912.384
Personeele belasting (tachtig ten honderd van de hoofdsom naar den eersten, tweeden en derden grondslag)	¹⁾ 21.750.000	20.795.993
Gemeentefondsbelasting (vijf en twintig opcenten op de hoofdsom)	¹⁾ 15.000.000	14.795.951
Vermogensbelasting (twintig opcenten op de hoofdsom)	2.260.000	2.070.715
Inkomstenbelasting (tien opcenten op de hoofdsom)	¹⁾ 4.700.000	4.412.969
Totaal.....	53.550.000	51.988.012

¹⁾ Nader gewijzigd ingevolge de Wet van 2 Augustus 1935 (Stbl. No. 453).

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 September 1936 voor telegrafische uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank- disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	7.41 $\frac{1}{2}$	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ^a	59.23	4
Parijs *)	100 Franc	9.74 ⁷	9.69 $\frac{5}{8}$	3
Brussel *)	100 Belga	24.90 ⁶	24.85 $\frac{1}{2}$	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 ⁶	6.21 $\frac{1}{2}$	
Zürich *)	100 „	48.—	48.01	2 $\frac{1}{2}$
Praag	100 Kronen	—	6.09	3 $\frac{1}{2}$
Weenen *)	100 Schilling	35.01	27.75	3 $\frac{1}{2}$
Boedapest	100 Pengö	43.51	29.—	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ⁸	1.10	4 $\frac{1}{2}$
Sofia	100 Leva	1.79 ⁷	1.82 $\frac{1}{2}$	8
Belgrado	100 Dinar	—	3.38	5
Istanbul	Turksch £	—	1.17 $\frac{1}{2}$	
Athene	100 Drachme	—	1.39	
Milaan	100 Lira	13.09 ⁴	11.60	4 $\frac{1}{2}$
Madrid ⁵⁾	100 Peseta	48.—	—	5
Lissabon	Escudo	—	0.06 $\frac{3}{4}$	4 $\frac{1}{2}$
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	33.10	3 $\frac{1}{2}$
Oslo *)	100 „	—	37.22 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Stockholm *)	100 „	—	38.22 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	33.45	
Warschau	100 Zloty	27.90 ⁹	27.70	5
Kovno (Litauen) ..	100 Lita	24.88	24 $\frac{1}{2}$	6
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	48.—	5 $\frac{1}{2}$ -6
Tallinn (Estland) ..	100 Estl. Kr.	—	40.50	4 $\frac{1}{2}$
Helsingfors	100 Finnmrk.	—	3.27	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	29.24 ¹	29.20	
Danzig	100 Gulden	27.90 ⁹	27.75	5
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 ⁹	1.47 $\frac{1}{4}$	1 $\frac{1}{2}$
Montreal	Canad. \$	—	1.47 $\frac{1}{4}$	2 $\frac{1}{2}$
Mexico	Mex. Dollar	—	0.42	
Buenos Aires	Peso (papier)	—	0.41 $\frac{5}{8}$	
La Paz (Bolivia) ²⁾	Boliviano	—	—	
Rio de Janeiro....	Milreis (pap.)	—	0.08 $\frac{3}{4}$	3 $\frac{1}{2}$
Välparaiso	Peso (papier)	0.15	0.07 $\frac{1}{2}$ ⁵⁾	4 $\frac{1}{2}$ -6
Bogota (Columbia) ³⁾	Peso	—	0.84	
Quito (Ecuador) ..	Sucre	—	0.14	
Lima (Peru)	Sol	—	0.37	
Montevideo (Urug.)	Peso	—	0.77	
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.37	
Paramaribo	Gulden	1.—	1.00 $\frac{1}{4}$	
San José (C. Rica)	Colon	—	—	
Guatemala	Quetzal	—	1.47 $\frac{1}{4}$	
Willemstad (Curag.)	Gulden	1.—	1.00 $\frac{3}{4}$	
Managua (Nicar.) ³⁾	Cordoba	—	—	
San Salvador ³⁾	Colon	—	0.59 ⁵⁾	
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.56	3
Batavia	Gulden I.G.	1.—	1.00 $\frac{9}{16}$	4
Kobe	Yen	—	0.43 $\frac{1}{2}$	3.28 $\frac{1}{2}$
Hongkong	Dollar	—	0.45 $\frac{3}{4}$	
Shanghai	Dollar	—	0.44 $\frac{1}{4}$	
Singapore	Straits Doll.	1.41	0.87	
Manilla	Phil. Peso	—	0.73 $\frac{3}{4}$	
Teheran ⁴⁾ (Perzië) ..	Pahlavi	—	9.21	
Bangkok	Baht	—	0.68	
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	7.40 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$
Alexandrië	Egypt. £	—	7.61	
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney en Brisbane	£	—	5.93	2 $\frac{1}{2}$
Nieuw Zeeland	£	—	5.95 $\frac{1}{2}$	

¹⁾ Off. 0.36 vrije markt 0.09. ²⁾ Munteenheid = Rial (= een Kran.) ³⁾ Nom. ⁴⁾ Goudpeso. ⁵⁾ Milreis Goud. ⁶⁾ Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	13/19 Sept. 1936	Sedert 1 jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	13/19 Sept. 1936	Sedert 1 jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	19.170	700.624	638.495	—	8.311	14.342	708.935	652.837
Rogge	7.691	176.585	155.928	—	1.976	701	178.561	156.629
Boekweit	200	19.724	15.098	—	350	—	20.074	15.098
Mais	14.455	528.025	563.366	4.934	113.902	89.211	641.927	652.577
Gerst	2.526	216.376	222.308	294	13.288	23.523	229.664	245.831
Haver	150	70.730	106.322	295	1.175	1.660	71.905	107.982
Lijnzaad	6.154	181.804	137.635	100	145.016	265.587	326.820	403.222
Lijnkoek	—	36.117	34.065	200	375	—	36.492	34.065
Tarwemeel	1.005	26.500	13.934	225	6.851	4.404	33.351	18.338
Andere meelsoorten	1.012	23.903	21.038	—	1.101	2.348	25.004	23.386

STATISTIEKEN.

BANK DISCONTOS.

Ned. Disc. Wissels. 3 7 Juli '36	Lissabon 4 5 Mei '36
Bel. Binn. Eff. 3 7 Juli '36	Londen 2 30 Juni '32
Bk. Vrsch. in R.C. 3 7 Juli '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene 7 14 Oct. '33	N.-York F.R.B. 1 1 Feb. '34
Batavia 4 1 Juli '35	Oslo 3 22 Mei '33
Belgrado 5 1 Febr. '35	Parijs 3 9 Juli '36
Berlijn 4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest 4 15 Dec. '34	Pretoria 3 15 Mei '33
Brussel 2 16 Mei '35	Rome 4 18 Mei '36
Boedapest 4 28 Aug. '35	Stockholm .. 2 1 Dec. '33
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3 285 7 Apr. '36
Dantzig 5 21 Oct. '35	Weenen 3 10 Juli '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau ... 5 26 Oct. '33
Kopenhagen 3 22 Aug. '35	Zwits. Nat. Bk. 2 8 Sept. '36

OPEN MARKT.

	1936				1935	1934	1914
	19 Sept.	14/19 Sept.	7/12 Sept.	31 Aug. 5 Sept.	16/21 Sept.	17/22 Sept.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	13/16	13/16-1/4	11/16-1/32	11/8-3/16	53/4-6	1/2	3/8-3/16
Prolong.	1/4	1/4	1/4	1/2	53/4-6 1/2	1	2/4-3/4
Londen Daggeld...	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	13/4-2
Partic. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16	5/8-11/16	41/4-3/4
Berlijn Daggeld...	23/4-3	23/4-3 1/4	3-1/2	3-3/4	3-1/4	4-5 1/4	—
Maandgeld	23/4-3	23/4-3	23/4-3	27/8-3	23/4-3 1/4	4 1/2-6	—
Part. disc.	3	3	3	3	3	3 7/8	2 1/8-1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1/2	4-1/2	—
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1/4	1	13/4-2 1/2
Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	1/16	5/16-3/8	—

1) Koers van 18 Sept. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 1/5 Sept. 3) 7/11 Sept.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
15 Sept. 1936	1.47%	7.46%	59.28	9.70%	24.89	100%
16 " 1936	1.47%	7.45%	59.26	9.70	24.88	100%
17 " 1936	1.47%	7.46%	59.26	9.70	24.89	100%
18 " 1936	1.47%	7.46	59.25	9.70	24.89	100%
19 " 1936	1.47%	7.46%	59.27	9.70	24.89	100%
21 " 1936	1.47%	7.46%	59.27	9.70	24.89	100%
Laagste d.w.1)	1.47%	7.45	59.20	9.69%	24.86	100%
Hoogste d.w.1)	1.47%	7.46%	59.30	9.70%	24.92	100%
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
15 Sept. 1936	48.02	—	6.10	1.10	—	—
16 " 1936	48.—	—	6.10	1.10	—	—
17 " 1936	48.—	—	6.11	1.10	—	—
18 " 1936	48.—	—	6.10	1.10	—	—
19 " 1936	48.01	—	6.10	1.10	—	—
21 " 1936	48.02	—	6.09 1/2	1.10	—	—
Laagste d.w.1)	47.96	—	6.07	1.05	—	—
Hoogste d.w.1)	48.03	27.85	6.13	1.15	11.70	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen-hagen *)	Oslo *)	Helsing-fors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
15 Sept. 1936	38.50	33.32 1/2	37.52 1/2	3.30	42	1.47 1/2
16 " 1936	38.47 1/2	33.30	37.47 1/2	3.30	42	1.47 1/4
17 " 1936	38.50	33.32 1/2	37.50	3.30	42	1.47 1/2
18 " 1936	38.47 1/2	33.32 1/2	37.50	3.30	42	1.47 1/2
19 " 1936	—	—	—	3.30	42	1.47 1/2
21 " 1936	38.50	33.35	37.52 1/2	3.30	42 1/16	1.47 1/2
Laagste d.w.1)	38.35	33.17 1/2	37.35	3.27	41 1/2	1.47
Hoogste d.w.1)	38.60	33.42 1/2	37.62 1/2	3.32 1/2	42 1/4	1.47 1/4
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 3/4	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.
In 't 1ste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
15 Sept. 1936	5,06 15/32	6,58 1/2	40,23	67,90
16 " 1936	5,06 17/32	6,58 3/16	40,23	67,89
17 " 1936	5,06 9/32	6,58 5/16	40,22	67,88
18 " 1936	5,06 15/32	6,58 7/16	40,23	67,89
19 " 1936	5,06 17/32	6,58 9/16	40,23 1/2	67,89
21 " 1936	5,06 9/32	6,58 5/16	40,23	67,88
23 Sept. 1935	4,91 3/8	6,59 1/4	40,25	67,59
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23,81 1/4	40 3/8

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	5 Sept. 1936	12 Sept. 1936	14/19 Sept. 1936 Laagste/Hoogste	19 Sept. 1936
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 3/8	97 3/8
Athene	Dr. p. £	530	531	531	532
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8	1/10 3/8
Budapest 1)..	Pen. p. £	27	27	26	27
Buenos Aires 2)	p. peso p. £	17.87 1/2	17.75	17.70	17.80
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 5/32	1/6 5/32
Constantin...	Piast. p. £	628	630	630	630
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 29/32	1/2 25/32	1/2 1/16	1/2 1/16
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2	1/2 1/32
Lissabon	Escu. p. £	110 3/8	110 3/8	110	110 3/8
Mexico	\$ per £	18.40	18.40	17.90	18.90
Montevideo 3)	d. per £	25 1/2	26	25 1/2	26 1/4
Montreal ...	\$ per £	5.03 3/4	5.06	5.05 1/4	5.06 1/2
Riod. Janeiro	d. per Mil.	2 19/32	2 19/32	2 25/32	2 19/32
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 29/32	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16
Singapore ..	id. p. \$	2/4 5/32	2/4 5/32	2/4 1/16	2/4 1/16
Valparaiso 5)..	\$ per £	131 1/2	131 1/2	131 1/2	131 1/2
Warschau ...	Zl. p. £	26 3/4	26 3/4	27 1/8	26 3/4

1) Offic. not. 5 Aug. 167/8; 11 Sept. 17. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 2 Sept. 17.00. 3) Offic. not. 5 Sept. 38 1/16; 10 Sept. 38 1/2. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste „export“ notering.

ZILVERPRIJS

	Londen 1)	N.York 2)
15 Sept. 1936..	19 1/16	44 3/4
16 " 1936..	19 1/2	44 3/4
17 " 1936..	19 1/16	44 3/4
18 " 1936..	19 1/16	44 3/4
19 " 1936..	19 1/16	—
21 " 1936..	19 1/16	44 3/4
23 Sept. 1935..	29 5/16	65 3/4
27 Juli 1914..	24 1/16	59

GOUDPRIJS 3)

	Londen
15 Sept. 1936....	137 1/4
16 " 1936....	137 1/4
17 " 1936....	137 1/4
18 " 1936....	137 1/4
19 " 1936....	137 1/4
21 " 1936....	137 1/4
23 Sept. 1935....	141 1/6
27 Juli 1914....	84 10/32

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	7 Sept. 1936	15 Sept. 1936
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 43.983.446,56	f 49.523.979,27
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorsch. op ult. Aug. (resp. Juli) 1936 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede opc. op die belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-Indië	" 697.682,48	" 549.504,56
Idem aan Suriname	" 1.114.030,86	" 3.548.276,89
Kasvord. weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand. ..	" 92.525.477,16	" 93.327.782,70
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op andere Staatsbedrijven 1)	" 12.481.764,81	" 12.482.753,79
Verstr. ten laste der Rijksbeogr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo)	" 116.536.344,40	" 116.726.998,79
	" 35.709.971,85	" 38.490.602,95
	" 1.417.108,71	" 1.345.752,67
	" 34.031.210,52	" 34.031.210,52

Verplichtingen

Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt Schatkistbiljetten in omloop	f 440.402.000,—	f 440.325.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 86.000.000,—	" 85.740.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.166.688,—	" 1.165.911,50
Schuld op ult. Aug. (resp. Juli) '36 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsbel. alsmede opc. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	" 891.014,04	" 916.141,33
Schuld aan Curaçao 1)	" 85.205,49	" 146.679,01
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1) Id. a. h. Staatsbedr. der P. T. en T. 1) ..	" 90.686.900,62	" 88.569.650,32
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 2.790.000,—	" 2.790.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	" 104.059.468,06	" 106.906.332,72

1) In rekg.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

	12 Sept. 1936	19 Sept. 1936
Saldo Javasche Bank	f 1.407.000,—	f 365.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	" 383.000,—	" 195.000,—
Verplichtingen:		
Voorshot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. Schatkistpromessen in omloop	" 93.316.000,—	" 88.503.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" 4.250.000,—	" 4.250.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 2.000.000,—	" 2.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank. Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	" 1.264.000,—	" 1.264.000,—
	" 982.000,—	" 1.062.000,—
	" 850.000,—	" 850.000,—
Voorshot van de Javasche Bank ...		
	f 49.781.000,—	

1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas op 19 Sept. 1936

CURAÇOSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Voor-schotten aan de kolonie	Dis-conto's	Diverse reke-ningen 1)	Diverse reke-ningen 2)
1 Augustus 1936	4.562	4.865	193	47	1.154	105
1 Juli 1936	4.571	4.482	78	47	894	130
1 Juni 1936	4.576	4.217	45	47	660	115
1 Mei 1936	4.577	4.263	66	47	704	136
1 Augustus 1935	4.538	4.402	40 3)	64	606	175

1) Sluftp. der activa. 2) Sluftp. der passiva. 3) Schuld aan de kolonie.

STATISTISCH OVERZICHT

		GRANEN EN ZADEN								TUINBOUWARTIKELEN						VLEESCH						
		TARWE Manitoba loco Rotterdam/ Amsterdam per 100 kg. 2)		ROGGE 74 kg Bahia Blanca loco R'dam/A'dam per 100 kg. 3)		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 kg.		GERST 64/65 kg La Plata loco Rotterdam/ A'dam per 2000 kg. 4)		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 kg.		DRUIVEN Black Alicante per kg Westland		TOMATEN A per 100 kg Westland		BLOEM- KOOL 1e soort p. 100 st. Groote- broek 5)		RUND- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		VARKENS- VLEESCH (versch) per 100 kg Rotterdam		
		fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	
1925		17,20	100,0	13,07	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1926		15,90	92,4	11,75	89,9	174,25	75,3	196,75	83,4	360,50	77,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1927		14,75	85,8	12,47	95,4	176,00	76,0	237,00	100,4	362,50	78,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1928		13,47	78,3	13,15	100,6	226,00	97,7	228,50	96,8	363,00	78,5	0,80	100,0	20,—	100,0	14,80	100,0	93,—	100,—	77,50	100,—	120,2
1929		12,25	71,2	10,87	83,2	204,00	88,1	179,75	76,2	419,25	90,6	0,64	80,0	16,—	80,0	17,23	116,4	96,40	103,7	93,12	120,2	100,—
1930		9,67	56,3	6,22	47,6	136,75	59,1	111,75	47,4	356,00	77,0	0,62	77,5	20,—	100,0	14,22	96,1	108,—	116,1	72,90	94,1	61,9
1931		5,55	32,3	4,55	34,8	84,50	36,5	107,25	45,4	187,00	40,4	0,49	61,3	14,50	72,5	7,54	50,9	88,—	94,6	48,—	61,9	61,9
1932		5,22	30,4	4,62	35,4	77,25	33,4	100,75	42,7	137,00	29,6	0,41	51,3	11,50	57,5	9,92	67,0	61,—	65,6	37,50	48,4	43,9
1933		5,02	29,2	3,55	27,2	68,50	29,6	70,00	29,7	148,00	32,0	0,31	38,8	8,21	41,1	6,69	45,2	52,—	55,9	49,50	63,9	63,9
1934		3,67	21,4	3,32	25,4	70,75	30,6	75,75	32,1	142,50	30,8	0,27	33,8	5,53	27,7	8,26	55,8	61,50	66,1	46,65	60,2	60,2
1935		4,12	24,0	3,07	23,5	61,25	26,5	68,00	28,8	131,75	28,5	0,29	36,3	6,64	33,2	8,85	59,8	48,12	51,7	51,62	66,6	66,6
Juli 1934		3,80	22,1	3,30	25,3	71,50	30,9	78,75	33,4	151,25	32,7	—	—	8,28	41,4	—	—	63,—	67,7	44,62	57,6	57,6
Aug. " "		4,37	25,4	4,27	32,7	83,25	36,0	93,50	39,6	159,25	34,4	0,35	43,8	5,89	29,5	—	—	63,95	68,8	43,30	55,9	55,9
Sept. " "		4,—	23,3	4,15	31,7	77,25	33,4	93,25	39,5	145,50	31,5	0,25	31,3	2,02	10,1	11,21	75,7	63,55	68,3	42,62	55,0	55,0
Oct. " "		3,50	20,3	3,70	28,3	69,50	30,0	93,50	39,6	135,25	29,2	0,21	26,3	5,92	29,6	6,19	41,8	60,70	65,3	42,12	54,4	54,4
Nov. " "		3,50	20,3	3,45	26,4	71,25	30,8	89,25	37,8	127,75	27,6	—	—	—	—	7,37	49,8	53,75	57,8	44,50	57,4	57,4
Dec. " "		3,45	20,1	3,55	27,2	76,25	32,9	91,00	38,6	134,00	29,0	—	—	—	—	—	—	53,15	57,2	44,65	57,6	57,6
Jan. 1935		3,30	19,2	3,52	27,0	74,25	32,1	89,25	37,8	137,25	29,7	—	—	—	—	—	—	53,62	57,7	45,62	58,9	58,9
Febr. " "		3,20	18,6	3,37	25,8	68,00	29,4	71,25	30,2	124,25	26,9	—	—	—	—	—	—	51,90	55,8	47,55	61,4	61,4
Maart " "		3,20	18,6	3,07	23,5	67,75	29,3	64,00	27,1	120,50	26,1	—	—	—	—	—	—	51,40	55,3	51,20	66,1	66,1
April " "		4,07	23,7	2,95	22,6	70,75	30,6	66,75	28,0	125,00	27,0	—	—	—	—	—	—	51,92	55,8	50,25	64,8	64,8
Mei " "		4,05	23,5	2,90	22,2	59,90	25,9	67,25	28,5	125,50	27,1	—	—	—	—	—	—	50,80	54,6	48,50	62,6	62,6
Juni " "		4,02	23,4	2,90	22,2	57,50	24,8	75,00	31,8	124,25	26,9	—	—	—	—	—	—	48,—	51,6	46,12	59,5	59,5
Juli " "		3,92	22,8	2,55	19,5	54,50	23,5	66,75	28,3	124,50	26,9	—	—	10,19	50,9	—	—	48,—	51,6	47,37	61,1	61,1
Aug. " "		4,25	24,7	2,62	20,1	55,25	23,9	64,50	27,3	132,25	28,6	0,42	52,5	7,29	36,5	—	—	44,80	48,2	52,55	67,8	67,8
Sept. " "		4,75	27,6	3,—	22,9	55,75	24,1	64,50	27,3	139,50	30,2	0,27	33,8	4,45	22,3	6,60	44,6	43,37	46,6	56,62	73,1	73,1
Oct. " "		4,95	28,8	3,35	25,6	57,75	24,9	64,75	27,4	142,75	30,9	0,19	23,8	4,61	23,1	10,94	73,9	46,07	49,5	64,62	83,4	83,4
Nov. " "		4,65	27,0	3,20	24,5	55,00	23,8	59,75	25,3	137,75	29,8	—	—	—	—	9,02	60,9	42,75	46,0	56,85	73,4	73,4
Dec. " "		5,15	29,9	3,40	26,0	56,75	24,5	60,75	25,7	146,50	31,7	—	—	—	—	—	—	44,75	48,1	52,25	67,4	67,4
Jan. 1936		5,45	31,7	3,52	27,0	56,00	24,2	63,50	27,0	153,50	33,1	—	—	—	—	—	—	44,—	47,3	50,87	65,6	65,6
Febr. " "		5,22	30,4	3,40	26,0	55,25	23,9	64,50	27,3	152,50	33,0	—	—	—	—	—	—	43,77	47,1	48,25	62,3	62,3
Maart " "		5,22	30,4	3,50	26,8	59,50	25,7	69,75	29,6	150,00	32,4	—	—	—	—	—	—	45,75	49,2	46,57	60,1	60,1
April " "		5,17	30,1	3,45	26,4	64,00	27,6	70,00	29,7	147,25	31,8	—	—	—	—	—	—	48,50	52,1	45,37	58,6	58,6
Mei " "		5,12	29,8	3,17	26,6	63,75	27,5	72,25	30,6	147,75	31,9	—	—	—	—	—	—	51,60	55,5	44,30	57,2	57,2
Juni " "		5,05	29,4	3,45	26,4	66,00	28,5	71,50	30,3	154,00	33,3	—	—	—	—	—	—	54,15	58,2	46,25	59,7	59,7
Juli " "		5,62	32,7	3,65	27,9	71,75	31,0	74,75	31,7	162,50	35,1	—	—	7,47	37,4	—	—	57,35	61,7	47,75	61,6	61,6
Aug. " "		6,35	36,9	4,02	30,8	84,00	36,3	88,00	37,3	170,00	36,8	0,48	60,0	4,23	21,2	—	—	60,40	64,9	50,00	64,8	64,8
7 Sept. " "		6,15	35,8	4,—	30,6	84,50	36,5	82,50	35,0	165,00	35,7	0,28	35,0	3,17	15,9	7,15	48,3	64,—	68,8	53,—	68,4	68,4
14 " "		6,35	36,9	4,15	31,7	88,00	38,0	89,00	37,7	166,50	36,0	—	—	—	—	—	—	61,307	65,9	52,507	67,7	67,7
21 " "		6,55	38,1	4,60	35,2	84,50	36,5	89,50	37,9	167,00	36,1	—	—	—	—	—	—	60,—	64,5	50,50	65,2	65,2

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 75 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 19 Sept. 1932 No. 3. Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. Van 24 Juli '33—7 Oct. '35 64/65 kg La Plata. Van 7 Oct. '35—18 Mei '36 62/63 kg

		MINERALEN						TEXTIELGOEDEREN						DIVERSEN							
		STEENKOLEN Westfaalsche/ Hollandsche bunkerkolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 kg.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m. 33.99 Bé s.g. per barrel		BENZINE Gulf exp. 64/66 ^o \$cts. per U.S. gallon		KATOEN			WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.			WOL gekamde Australische, Crossbred Colo- nial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.		KOE- HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pnd.		KALK- SALPETER Gld. per 100 kg netto			
		fl.	%	\$	%	\$ cts.	%	pence	%	pence	%	pence	%	pence	%	fl.	%	fl.	%		
1925		10,80	100,0	1,68	100,0	14,86	100,—	23,25	100,—	9,35	100,—	55,00	100,0	29,50	100,0	34,70	100,0	12,—	100,0		
1926		17,90	165,7	1,89	112,5	13,65	91,9	17,55	75,5	16,24	55,5	6,30	67,4	47,25	85,9	24,75	83,9	28,46	82,0	11,61	96,8
1927		11,25	104,2	1,30	77,4	14,86	100,—	17,50	75,3	16,78	57,3	7,27	77,8	48,50	88,2	26,50	89,8	40,43	116,5	11,48	95,7
1928		10,10	93,5	1,20	71,4	9,98	67,2	20,00	86,0	19,21	65,6	7,51	80,4	51,50	93,6	30,50	103,4	47,58	137,1	11,48	95,7
1929		11,40	105,6	1,23	73,2	10,—	67,3	19,15	82,4	17,05	58,2	6,59	70,5	39,—	70,9	25,25	85,6	32,25	92,9	10,60	88,3
1930		11,35	105,1	1,12	66,7	8,77	59,0	13,55	58,3	12,—	41,0	3,92	41,9	26,75	48,6	16,25	55,1	25,36	73,1	9,84	82,0
1931		10,05	93,1	0,58	34,5	5,04	33,9	8,60	37,0	7,33	25,0	3,08	33,0	21,50	39,1	12,00	40,7	18,65	53,7	8,61	71,8
1932		8,00	74,1	0,81	48,2	4,50	30,3	6,45	27,7	5,21	17,8	3,11	33,3	16,00	29,1	8,50	28,8	11,15	32,1	6,15	51,3
1933		7,00	64,8	0,45	26,8	3,61	24,3	6,75	29,0	5,13	17,5	2,78	29,7	19,25	35,0	9,50	32,2	13,26	38,2	6,18	51,5
1934		6,20	57,4	0,63	37,5	2,88	19,4	7,35	31,6	5,32	18,2	2,68	28,7	19,25	35,0	10,25	34,7	12,07	34,8	6,11	50,9
1935		6,05	56,0	0,62	37,2	3,02	20,3	7,05	30,3	5,16	17,6	2,96	31,7	16,75	30,5	8,50	28,8	12,54	36,1	5,89	49,1
Juli 1934		6,15	56,9	0,62	36,9	2,68	18,0	7,55	32,5	5,22	17,8	2,83	30,3	17,00	30,9	9,00	30,5	11,50	33,1	6,30	52,6
Aug. " "		6,15	56,9	0,62	36,9	2,68	18,0	7,85	33,8	5,32	18,2	2,85	30,5	16,00	29,1	8,50	28,8	11,75	33,9	5,80	48,3
Sept. " "		6,0																			

AN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

Main table containing prices for ZUIVEL EN EIEREN (Dairy and Eggs) and METALEN (Metals). Columns include product names like Boter, Kaas, Eieren, Koper, Lood, Tin, IJzer, Gieterij-IJzer, Zink, Goud, and Zilver, along with their respective prices in various units and currencies.

Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1936 80 kg. La Plata. 9) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 4) Tot Jan. 1928 Maltling; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/65 K.G. Zuid-Russische. Russische. 5) De jaren 1928 en 1929 Broek op Langendijk. 6) 4 Sept. 7) 10 Sept. 8) 18 Sept. 9) 3 Sept. 10) 17 Sept. 11) 11 Sept.

BOUWMATERIALEN (Building Materials) and KOLONIALE PRODUCTEN (Colonial Products)

Table containing prices for building materials (Vurenhout, Steenen) and colonial products (Cacao, Copra, Koffie, Rubber, Suiker, Thee). Columns include product names and prices in various units.

3. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 21 September 1936.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	19.677.525,66		
sels, Prom.	Bijbkn. „	143.400,93		
enz. in disc.	Ag. sch. „	2.061.107,96	f	21.882.043,55
Papier o. h. Buitenl. in disconto				—
Idem eigen portef.	f	2.207.000,—		
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.				2.207.000,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f	81.822.754,56 ¹⁾		
	Bijbkn. „	5.361.846,63		
	Ag. sch. „	33.440.870,15		
	f	120.625.471,34		
Op Effecten	f	116.845.384,52 ¹⁾		
Op Goederen Spec.		3.780.086,82		120.625.471,34 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk				—
Munt, Goud	f	123.604.990,—		
Muntmat., Goud		584.962.174,63		
	f	708.567.164,63		
Munt, Zilver, enz.		21.404.777,16		
Muntmat., Zilver				729.971.941,79 ²⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen				39.512.272,13
Gebouwen en Meub. der Bank				4.600.000,—
Diverse rekeningen				4.632.018,68
Staat d. Nederl. (Wet v. 27, 5, '32, S. No. 221)				11.958.329,12
	f	935.389.076,61		
Passiva.				
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefondsen		3.105.769,04		
Bijzondere reserve		6.300.000,—		
Pensioenfondsen		10.291.349,41		
Bankbiljetten in omloop		749.145.480,—		
Bankassignatiën in omloop		6.735,18		
Rek.-Cour. saldo's: { Het Rijk f 55.647.368,99				
{ Anderen „ 88.820.111,56				144.467.480,55
Diverse rekeningen				2.072.262,43
	f	935.389.076,61		

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... f 68.518.450,—
 2) Waarvan in het buitenland..... „ 20.730.656,68

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
21 Sept. '36	123605	584.962	749.145	144.474	372.951	82
14 „ '36	123605	577.593	760.679	125.199	368.564	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾
21 Sept. 1936	21.882	—	120.625	2.207	4.632
14 „ 1936	22.432	—	119.548	2.207	4.878
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
19 Sept. '36 ²⁾	108.680		157.620	22.650	36.572
12 „ '36 ²⁾	106.760		160.380	24.770	32.700
22 Aug. 1936	88.064	20.071	156.274	24.383	35.872
15 „ 1936	88.064	19.668	159.765	25.038	33.811
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
19 Sept. '36 ²⁾	1.680	71.640		10.150	60
12 „ '36 ²⁾	2.350	73.370		13.280	58
22 Aug. 1936	2.169	11.025	51.612	10.303	60
15 „ 1936	2.370	11.301	55.513	10.400	58
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities Disc. and Advances	Securities
16 Sept. 1936	247.941	444.862	61.981	9.184	20.069
9 „ 1936	247.619	445.591	60.933	10.549	20.126
22 Juli 1914	40.164	29.317		33.633	

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
16 Sept. '36	81.598	14.842	102.183	38.659	63.078	40,5
9 „ '36	83.503	20.360	99.828	37.768	62.028	39,3
22 Juli '14	11.005	14.736	42.185		29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
11 Sept. '36	53.532	593	144	9.352	1.236	5.616	3.200
4 „ '36	54.185	590	8	10.823	1.239	5.735	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren
11 Sept. '36	5.640	2.509	84.154	80	1.419	6.603
4 „ '36	5.640	2.621	84.611	127	1.389	6.674
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. (irc. banken ¹⁾)	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Beleeningen
15 Sept. 1936	66,0	24,5	5,6	4.462,5	41,4
7 „ 1936	67,4	22,5	5,7	4.566,2	49,3
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Sept. 1936	219,2	562,0	4.300,8	669,5	237,1
7 „ 1936	219,6	563,2	4.386,6	662,6	230,3
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 15, 7 Sept. resp. 22, 24 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1936	Goud		Binnen-en buitenland-sche wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt en diversen						Schatkist	Partic.
17 Sept.	3.717	53	1.360	73	157	40	4.505	36	851
10 „	3.708	51	1.354	75	157	40	4.518	24	834

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash“ ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
26 Aug. '36	8.288,1	8.274,0	282,9	7,2	3,1
19 „ '36	8.268,1	8.255,0	282,4	6,5	3,1

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
26 Aug. '36	2.430,2	3.993,7	6.811,4	130,2	79,3	—
19 „ '36	2.430,2	3.988,1	6.785,5	130,2	79,4	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59.06 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash“ does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeelbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
19 Aug. '36	4	8.369	13.887	4.884	26.789	5.014
12 „ '36	3	8.352	13.972	4.855	26.966	5.021

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.